

Att välja vapen

En analys av försiktighetsåtgärder vid anfall i urban miljö

Sally Longworth

Sally Longworth

Att välja vapen

En analys av försiktighetsåtgärder vid anfall i urban miljö

Titel	Att välja vapen – En analys av försiktighetsåtgärder vid anfall i urban miljö
Title	Choose your weapons – An analysis of precautionary measures in attack in urban settings
Rapportnr/Report no	FOI-R--5684--SE
Månad/Month	Mars
Utgivningsår/Year	2025
Antal sidor/Pages	63
ISSN	1650-1942
Uppdragsgivare/Client	Försvarsmakten
Forskningsområde	Civilt försvar och krisberedskap
FoT-område	Vapen och skydd
Projektnr/Project no	E85113
Godkänd av/Approved by	Irina Eriksson
Ansvarig avdelning	Försvarsteknik

Bild/Cover: Shutterstock

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, vilket bl.a. innebär att citering är tillåten i enlighet med vad som anges i 22 § i nämnd lag. För att använda verket på ett sätt som inte medges direkt av svensk lag krävs särskild överenskommelse.

This work is protected by the Swedish Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729). Citation is permitted in accordance with article 22 in said act. Any form of use that goes beyond what is permitted by Swedish copyright law, requires the written permission of FOI.

Sammanfattning

Konflikter i urban miljö är en viktig fråga som ger anledning till oro för det internationella samfundet. Användningen av vapen med stor yttäckande verkan i städer och andra tätbefolkade områden är idag en av de största orsakerna till civil skada i väpnade konflikter. Att noggrant välja vapen har identifierats som ett område som kan leda till mindre oavsiktliga skador på civila och civil egendom, samtidigt som samma militära resultat uppnås. I denna rapport analyseras därför skyldigheten att vidta alla praktiska möjliga försiktighetsåtgärder vid val av stridsmedel och anfallsmetoder vid planering och beslut om anfall enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I.

Rapporten tydliggör först den rättsliga standard som ska implementeras enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I, och definierar begreppet ”praktiska möjliga försiktighetsåtgärder”. Därefter analyserar rapporten huruvida åtgärder som vanligtvis identifieras som försiktighetsåtgärder kan klassificeras som försiktighetsåtgärder vid anfall enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I. Rapporten visar att det varit mindre fokus på god praxis om vilka förbättringar som kan göras vid val av stridsmedel och anfallsmetoder, och att de huvudsakliga åtgärderna för att undvika och minska oavsiktlig civil skada bättre beskrivs som åtgärder för att skydda civila från militära operationer och/eller försiktighetsåtgärder för att skydda civila från följderna av ett anfall.

Nyckelord: internationell humanitär rätt; försiktighetsmått; stridsmedel och stridsmetoder; vapenverkan; explosiva vapen; oavsiktlig civil skada

Summary

Urban conflict is a key issue of concern for the international community. The use of weapons with wide area effects in populated areas is today one of the major causes of civilian harm in armed conflict. The careful selection of weapons has been exemplified as an area that can lead to less incidental harm to civilians and civilian objects, whilst achieving the same military results. This report therefore analyses the obligation to implement all feasible precautions in the choice of means and methods of warfare in the planning and deciding of attacks under Article 57(2)(a)(ii) API.

The report first details the legal standard to be implemented under Article 57(2)(a)(ii) API and defines the term “feasible”. It goes on to analyse whether measures commonly identified as precautions can be classified as measures further to Article 57(2)(a)(ii) API. The report demonstrates that there has been less focus on good practices in what improvements could be made in the choice of means and methods of attack, and that the main measures to avoid and reduce incidental civilian harm are better described as measures to safeguard civilians from military operations and/or precautions from effects of attacks.

Keywords: international humanitarian law; precautions; means and methods; weapons effects; explosive weapons; incidental civilian harm

Förkortningar

AMISOM	African Union Mission in Somalia
CCW	Konvention om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar 1980
EWIPA	Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons in Populated Areas
FN	Förenta nationerna
GK I	Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält
GK II	Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss
GK III	Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående krigsfångars behandling
GK IV	Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående skydd för civilpersoner under krigstid
IAC	Internationell väpnad konflikt
ICC	Internationella brottmålsdomstolen
ICRC	Internationella Rödakorskommittén
ISAF	International Security Assistance Force
OCHA	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OHCHR	Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter
Nato	Nordatlantiska fördragsorganisationen
NIAC	Icke-internationell väpnad konflikt
ROE	Insatsregler (eng. <i>Rules of Engagement</i>)

Romstadgan	Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen 1998
TP I	Tilläggsprotokoll I till Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter 1977
TP II	Tilläggsprotokoll II till Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i icke-internationella väpnade konflikter 1977
UAV	Obemannad flygfarkost
UNIDIR	United Nations Institute for Disarmament Research
VKV	Värdering av kombinerade vapensystem
Wienkonventionen	Wienkonventionen om traktaträtten 1969

Innehållsförteckning

Förkortningar	5
1 Inledning	9
1.1 Metod och material	11
1.2 Urbana konflikter	11
1.3 Den internationella politiska deklarationen om explosiva vapen i befolkade områden	14
1.4 Avgränsning	16
1.5 Disposition	17
2 Försiktighetsåtgärder vid anfall – val av vapen.....	18
2.1 Översikt av artikel 57 TP I	18
2.2 Praktiska möjliga försiktighetsmått vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder	21
2.3 Stridsmedel och anfallsmetoder	22
2.4 Rättslig standard tillämplig på oavsiktliga förluster	23
2.5 Definition av "praktiska möjliga försiktighetsmått"	25
2.6 Finns en skyldighet att välja precisionsvapen när sådana är tillgängliga?	29
2.7 "Oavsiktliga" och "överdrivna" förluster under artikel 57(2)(a)(ii) och (iii) – ett stegvist förhållningssätt	32
2.8 Andra relevanta skyldigheter inför anfall	33
2.8.1 Skyldigheten att särskilja civila och civil egendom	33
2.8.2 Skyldigheten att respektera och skydda.....	35
2.8.3 Försiktighet vid genomförande av militära operationer	36
2.8.4 Försiktighetsmått avseende följderna av anfall	37
2.8.5 Skyldigheten att röja, bortforsla och förstöra explosiva lämningar efter krig.....	37
3 Åtgärder för att undvika civila skador	39
3.1 Att särskilja allmänna försiktighetsåtgärder från försiktighetsåtgärder vid anfall	39
3.2 Åtgärder för att minska följder av explosiva vapen i urban miljö... ..	42
4 Slutsatser	49
Källförteckning	51

1 Inledning

I forsknings- och teknikutvecklingsprojektet ”Värdering av kombinerade vapensystem” (VKV) analyseras bland annat stridseffekten för olika vapensystem. Projektet fokuserar på markoperationer på pluton- och kompaninivå med fokus på användning av pansarvärnsrobotar, patrullrobotar (eng. *loitering munition*) och obemannade flygfarkoster (eng. *unmanned aerial vehicle*, UAV). Specifika vapensystem och anfallsmetoder för vilka simuleringsmodeller tidigare har utvecklats inkluderar pansarvärnsrobot, patrullrobot, övrig indirekt eld från eldrörsartilleri, luftvärnsautomatkanon, stridsvagnsminor och duellstrid för mekaniserade förband.¹

Inom projektet används metodmässigt både simuleringsmodeller och spel i form av scenariobaserade diskussioner för att analysera olika vapensystem inom markdomänen i urban miljö. Syftet är att analysera hur olika vapensystem kan kombineras för att åstadkomma direkta och indirekta effekter och uppnå bästa möjliga stridseffekt. I enlighet med tidigare studier på FOI definieras stridseffekt i denna rapport som ett mått på hur väl ett förband klarar av att utföra sin uppgift.² Fokus har i första hand legat på den militära effekten av kombinationen av olika vapensystem.

Projektets syfte att analysera kombinerade vapensystem i urban terräng är direkt kopplat till en grundläggande förpliktelse under internationell humanitär rätt vid genomförande av anfall, nämligen skyldigheten att välja stridsmedel och anfallsmetoder som undviker eller i vart fall i möjligaste mån minskar oavsiktliga förluster av civila liv, skador på civila och skador på civil egendom. Användningen av olika vapen i urban miljö har också varit av stort intresse för projektet, inte minst i ljuset av de omfattande effekterna på civilbefolkningen som ofta uppkommer i samtida konflikter.

De vapen och metoder som behandlas i projektet är explosiva vapen i urban miljö som analyseras med hjälp av datorsimuleringar. I denna rapport avses med explosiva

¹ Se vidare Björn Erik Skovdal, Arvid Carlstedt, och Rafiz Ahmed Amiree, 'Modellering av framtida pansarvärnsrobot med BLOS-förmåga i urban terräng', FOI-D--1242--SE, november 2023; Ramin Farid, Joakim Agnarsson, Peter Alvå, David Bergström, Per Brämning, Ekaterina Fedina, Andreas Helte, Johan Pelo, Jouni Rantakokko, och David Yang, 'Koncept för framtida patrullrobot', FOI-R--5253--SE, oktober 2022; Sara Pålsson, Joakim Agnarsson, och Matilda Ågren, 'Modellering av indirekt eld i mekaniserad strid', FOI Memo 7676, december 2021; David Yang, Mikael Lyth, Arvid Carlstedt, och Joakim Agnarsson, 'Beskrivning av simuleringsmodell för luftvärnsautomatkanon', FOI-D--1198--SE, februari 2023; Martin Fransson, Charlotta Bengtson, Ramin Farid, och Hans Bornefalk, 'Analys av minors stridseffekt på mekaniserad strid', FOI-R--5349--SE, december 2022; och Johan Stenberg, 'SUSS-Mek modellbeskrivning', FOI-D--1042--SE, april 2021.

² Se vidare Marcus Alm, Henrik Reimer, och Peter Rindstål, 'Stridsuppgiftsanalys. Deluppgift inom projektet "Förbered anskaffning av nytt eldhandvapen"', FOI-R--4297--SE, oktober 2016; Tam Beran, och Ekaterina Fedina, 'Formalisering av stridseffekt', FOI-R--4666--SE december 2018; och Ekaterina Fedina, Niclas Stensbäck, Johan Stenberg, och Joakim Agnarsson, 'Stridseffekt för mekaniserad strid', FOI-R--509--SE, februari 2021.

vapen sådana vapen som har explosiva stridsdelar, det vill säga de delar av vapnet som innehåller ett energetiskt material som används för att förstöra, skada eller neutralisera målet innehåller ett sprängämne som bringas att explodera.³ Den tryckvåg och de splitter som uppstår vid vapnets explosion orsakar inte bara skada på det avsedda målet, utan även på omgivningarna. Användningen av explosiva vapen i urban miljö har därför humanitärrettsliga konsekvenser eftersom militära mål och skyddade föremål och personer ofta befinner sig tätt intill varandra i den urbana miljön. Detta utgör en utmaning i att säkerställa att humanitär rätt efterlevs.⁴ Explosiva vapen som vapenkategori är inte förbjudna enligt humanitär rätt, men användningen av alla vapen måste följa humanitär rätt och vapnets effekter måste begränsas i enlighet därmed.⁵ Dessutom finns det förbud och restriktioner för användningen av specifika explosiva vapen.⁶

I denna rapport görs därför en djupgående analys av skyldigheten att vidta ”alla praktiska möjliga försiktighetsmått vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder” för att undvika eller i vart fall i möjligaste mån minska civila skador vid anfall.⁷ I rapporten analyseras inledningsvis vad som krävs enligt denna förpliktelse och vad som utgör ”försiktighetsåtgärder” i valet av stridsmedel och anfallsmetoder. Syftet med rapporten är att resultat och slutsatser ska bidra till den tekniska analysen av

³ Uttrycket ”explosiva vapen” används i Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons in Populated Areas 2022 (EWIPA 2022), <https://ewipa.org/the-political-declaration>.

⁴ Se vidare EWIPA 2022, 1.2-1.6.

⁵ Se vidare Tilläggsprotokoll I till Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter 1977, 1125 UNTS 3, ratificerades av Sverige den 21 juni 1979, SÖ 1979:22 (TP I), artikel 51(4)(c); EWIPA 2022, 2.5. Se också Annysa Bellal och Stuart Casey-Maslen, *The Additional Protocols to the Geneva Conventions in Context* (Oxford: Oxford University Press, 2023), s. 175, mom. 11.14.

⁶ Se till exempel, Deklarationen i S:t Petersburg den 29 november/11 december 1868 angående beskaffenheten av de projektiler, som i krig må användas, ratificerades av Sverige den 29 november 1868; Deklaration i Haag den 29 juli 1899 angående förbud mot användande av kulor som lätt utvidga sig eller tillplattas i människokroppen, ratificerades av Sverige den 4 september 1900, SFS 1900:76; Protokoll rörande förbud mot användande i krig av kvävande, giftiga eller liknande gaser m.m. 1925, 94 UNTS 65, ratificerades av Sverige den 25 april 1930, SÖ 1930:27; Konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstöring 1972, 1015 UNTS 163, ratificerades av Sverige den 5 februari 1976, SÖ 1976:18; Konvention om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar 1980, 1342 UNTS 137, ratificerades av Sverige den 7 juli 1982, SÖ 1982:27; Protokoll om förbud mot eller restriktioner i användningen av brandvapen 1980 (Protokoll III till CCW), 1342 UNTS 137, ratificerades av Sverige den 7 juli 1982, SÖ 1982:27; Protokoll om icke-detekterbara fragment 1980, 1342 UNTS 137, ratificerades av Sverige den 7 juli 1982, SÖ 1982:27; Protokoll om förbud mot eller restriktioner i användningen av minor, försåt och andra anordningar 1980, 1342 UNTS 342 137, ratificerades av Sverige den 7 juli 1982, SÖ 1982:27; Konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt deras förstöring 1992, 1974 UNTS 45, 1975 UNTS 3, ratificerades av Sverige den 17 juni 1993, SÖ 1993:28; Protokoll om förbud mot eller restriktioner i användningen av minor, försåt och andra anordningar reviderat den 3 maj 1996 (Reviderat protokoll II till CCW 1996), 2048 UNTS 93, ratificerades av Sverige den 16 juli 1997, SÖ 1997:33; Konvention om förbud mot användning, lagring, produktion och överföring av antipersonella minor (truppminor) samt om deras förstöring 1997, 2056 UNTS 211, ratificerades av Sverige den 30 november 1998, SÖ 1998:61 (Ottawakonventionen 1997); Protokoll om explosiva lämningar efter krig 2003, 2399 UNTS 1, ratificerades av Sverige den 2 juni 2004, SÖ 2004:47; Konvention om klusterammunition 2008, 2688 UNTS 39, ratificerades av Sverige den 23 april 2012, SÖ 2012:35.

⁷ TP I, artikel 57(2)(a)(ii).

vapensystem för att på så sätt fördjupa förståelsen för stridseffekten av olika kombinerade vapensystem i perspektiv av humanitär rätt.

1.1 Metod och material

För den rättsliga analysen använder rapporten den rättsdogmatiska metoden.⁸ Metoden är den vanligaste i rättsvetenskaplig forskning av humanitär rätt, och syftar till att klargöra vad som är gällande rätt (*de legel lata*), i kontrast till vad rätten borde eller kan vara (*de lege ferenda*). Utifrån denna metod undersöker rapporten hur rätten ska, kan eller bör tillämpas.

Eftersom huvudsakligt fokus ligger på humanitär rätt är studien baserad på folkrättens källor. Dessa innefattar traktat, sedvanerätt, allmänna rättsgrundsatser, och rättsliga avgöranden och de olika ländernas mest sakkunniga författares lärosatser, såsom hjälpmedel för fastställande av gällande rätt.⁹ Tolkningsprocessen har utgått ifrån den som anges i artikel 31-33 Wienkonventionen om traktaträtten från 1969.¹⁰ Rapporter och resolutioner antagna i internationella forum samt uttalanden som stater och andra aktörer gjort i dessa forum är också inkluderade för att visa hur respektive aktör anser att rätten är samt vad den bör vara, vilket påverkar rättsutvecklingen.

1.2 Urbana konflikter

Det har under de senaste åren funnits, inom akademien och bland praktiker, ett stort intresse för konflikter i stadsmiljöer. Den urbana befolkningen har ökat sedan 1600-talet, en trend som fortsatt stadigt sedan dess. Idag bor över 55 % av världens befolkning i städer.¹¹ Även om väpnade konflikter som helhet har minskat sedan

⁸ Se vidare Adam Croon, Sally Longworth, Maria Refors Legee och Pontus Winther, 'Vägar till juridisk motsändskraft – Att identifiera och motverka användning av juridiska sårbarheter i rättssystem', FOI-R--5501--SE, december 2023; och Pontus Winther, 'Folkrättslig reglering av autonoma vapensystem', FOI-R--5343--SE, december 2022. Se vidare Joerg Kammerhofer, 'International Legal Positivism', i Anne Orford och Florian Hoffman (red.), *The Oxford Handbook of the Theory of International Law* (Oxford: Oxford University Press, 2016), s. 407–426.

⁹ Se vidare Internationella domstolens stadga 1945, 145 BSP 832, artikel 38. Se också Ove Bring, Said Mahmoudi, Pål Wrange, och Mark Klamberg (red.), *Sverige och folkrätten* (7 u., Stockholm, Norstedts juridik, 2020), s. 29-44; och Malcom N. Shaw, *International Law* (9 u., Cambridge: Cambridge University Press, 2021), s. 59.

¹⁰ Wienkonventionen om traktaträtten 1969, 1155 UNTS 331, ratificerades av Sverige den 20 december 1974, SÖ 1975:1 (Wienkonventionen).

¹¹ Världsbanken, 'Demographic trends and urbanization', International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington D.C., 2020, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/260581617988607640/pdf/Demographic-Trends-and-Urbanization.pdf>. Se också FN:s avdelning för ekonomiska och sociala ärenden, 'World Urbanization Prospects: The 2018 Revision, ST/ESA/SER.A/420, 2019, World Urbanization Prospects The 2018 Revision, <https://population.un.org/wup/publications/Files/WUP2018-Report.pdf>.

1945¹² har det skett en dokumenterad ökning av stridsrelaterade dödsfall sedan 2020.¹³ Samtidigt noteras en ökad brist på respekt för humanitär rätt i urbana konflikter.¹⁴ FN har rapporterat att 90 % av dödsoffren i konflikter i städer är civila,¹⁵ och internationella rödakorskommittén (ICRC) noterar att civila har dödats och skadats i större omfattning i städer än vid strider i öppen terräng.¹⁶ År 2022 identifierade ICRC urban krigföring som en av tolv frågor som stater bör ta itu med särskilt för att förbättra respekten för humanitär rätt.¹⁷ Ett annan av de tolv frågorna var användningen av vapen med sprängverkan i befolkade områden.¹⁸ Det finns ett tydligt samband mellan de två, vilket berörs vidare nedan.

Användningen av vapen med stor verkan i städer och andra befolkade områden har identifierats som en av de främsta orsakerna till civila skador i väpnade konflikter,¹⁹ såsom exempelvis FN:s undersökningskommission för Ukraina rapporterade i mars 2024.²⁰ Användning av sådana vapen i befolkade områden kan utgöra

¹² Siri Aas Rustad, 'Conflict Trends: A Global Overview, 1946-2023', Peace Research Institute Oslo, 2024, https://cdn.cloud.prio.org/files/92a7aad5-3572-4886-9e9c-8aa155f1d0f4/Conflict_Trends-2024_DIGITAL.pdf?inline=true, s. 9 har visat på en ökning i "statbaserade konflikter" (i original: "state-based conflicts") sedan 2015.

¹³ Rustad, 'Conflict Trends: A Global Overview, 1946-2023', 2024, s. 9.

¹⁴ Internationella rödakorskommittén (ICRC), 'International humanitarian law and the challenges in contemporary armed conflicts: Recommitting to the protection in armed conflict on the 70th anniversary of the Geneva Conventions – Report', 33IC/19/9.7, Genève, oktober 2019; och ICRC, 'Reducing Civilian Harm in Urban Warfare: A Commander's Handbook', rapport, Genève, 2021.

¹⁵ Se till exempel, UN Meetings Coverage and Press Releases, 'Ninety Per Cent of War-Time Casualties Are Civilians, Speakers Stress, Pressing Security Council to Fulfil Responsibility, Protect Innocent People in Conflicts', SC/14904, 25 maj 2022, <https://press.un.org/en/2022/sc14904.doc.htm>. Se också FN:s kontor för samordning av humanitär hjälp (UN OCHA), 'Explosive Weapons in Populated Areas', <https://www.unocha.org/-explosive-weapons-populated-areas>; och UN Institute for Disarmament Research (UNIDIR), 'In Defence of Cities', den 6 april 2022, <https://unidir.org/in-defence-of-cities/>.

¹⁵ ICRC, 'Reducing Civilian Harm in Urban Warfare: A Commander's Handbook', 2021, s. 6.

¹⁵ ICRC, 'Twelve Issues for 2022: What States Can Do To Improve Respect For International Humanitarian Law', rapport, 2022, s 4-5, https://www.icrc.org/sites/default/files/document_new/file_list/twelve_issues_for_2022_web.pdf.

¹⁶ ICRC, 'Reducing Civilian Harm in Urban Warfare: A Commander's Handbook', 2021, s. 6.

¹⁷ ICRC, 'Twelve Issues for 2022: What States Can Do To Improve Respect For International Humanitarian Law', 2022, s. 5-6.

¹⁸ ICRC, 'Twelve Issues for 2022: What States Can Do To Improve Respect For International Humanitarian Law', 2022, s. 5-6.

¹⁹ Se, till exempel, ICRC, 'International humanitarian law and the challenges in contemporary armed conflicts: Recommitting to the protection in armed conflict on the 70th anniversary of the Geneva Conventions – Report', s. 16-22 och 71-78; och ICRC, 'International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts: Building a Culture of Compliance for IHL to Protect Humanity in Today's and Future Conflicts', rapport, 2024, s. 36-41 och 76-83.

²⁰ FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine', UN Doc. A/HRC/55/66, den 18 mars 2024 (Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, den 18 mars 2024), mom. 26.

urskillningslösa anfall i strid med humanitär rätt.²¹ Som exempel är raketartillerisystem inte i sig i strid med humanitär rätt, men deras användning i stadsmiljöer kan innebära att anfallet är urskillningslöst.²² I och med att stadsbefolkningen globalt fortsätter växa är denna problematik viktig att ta itu med.

Militära operationer i urbana miljöer innebär utmaningar för både civilbefolkningen och väpnade styrkor. Urbana miljöer är områden med hög densitet av människor samt med viktiga tjänster och infrastruktur som krävs för att befolkningen ska överleva. Vatten-, sanitet- och elektricitetsanläggningar tillgodoser grundläggande behov för bland annat sjukhus, skolor, och livsmedelsdistribution. Dessa är ofta centrerade kring stadsområden och försörjer även landsbygdssamhällen som omger städerna. Samtidigt kan urbana miljöer också erbjuda unika fördelar och skydd för civilbefolkningen under konflikter just på grund av närheten till ovan nämnda tjänster. Det är också antagligt att befolkningen i stadsområden ökar under väpnade konflikter, eftersom människor flyr från andra områden där fientligheterna pågår, till stadsmiljöer där de grundläggande behoven lättare kan tillgodoses.

Även om densiteten av civilbefolkning i sig själv kan tänkas utgöra ett skydd för civila, eftersom det är förbjudet att anfalla civila och civil egendom,²³ är det i verkligheten sannolikt att det finns militära mål i stadsmiljöer. Parter till väpnade konflikter bör i och för sig så långt möjligt vidta åtgärder för att skydda civila, bland annat genom att undvika att förlägga militära mål inom eller i närheten av tätbefolkade områden eller genom att avlägsna civila och civil egendom under sin kontroll från militära mål.²⁴ Samtidigt är det välkänt att densiteten av civilbefolkning och föremål i städer ofta används av parter i väpnade konflikter för att skydda och gömma personal, utrustning och vapen, något som i sig kan strida mot humanitär rätt.²⁵

För väpnade styrkor innebär det ovan sagda stora krav på utbildning av personal samt på planering, genomförande och uppföljning av striden. Framför allt är korrekta underrättelser och analys av dessa avgöranden viktiga för att få en god

²¹ TP I, artikel 51(4)(b).

²² Se till exempel Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, den 19 oktober 2023, mom. 36-39. Se också Maya Brehm, 'Use of Grad Rockets in Populated Areas: What Lessons from Gotovina?', EJIL:Talk! blog, den 30 juli 2014, <https://www.ejiltalk.org/use-of-grad-rockets-in-populated-areas-what-lessons-from-gotovina/>.

²³ TP I, artikel 51(2).

²⁴ TP I, artikel 58(a) och (b). Det finns inget förbud att förlägga militära mål till platser belägna inom eller i närheten av tätbefolkade områden, däremot är parter till konflikter skyldiga att genomföra åtgärder för att skydda civilbefolkningen från faror som uppkommer till följd av militära operationer inom urban terräng. Se vidare Yves Sandoz, Christophe Swinarski, och Bruno Zimmerman (red.), *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949* (Geneva: International Committee of the Red Cross, Martinus Nijhoff Publishers, 1987) (Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*), artikel 58 TP I, s. 693, mom. 2246.

²⁵ TP I, artiklarna 50(3), 51(7) och 58. Se vidare TP I, artikel 57(1).

förståelse för den civila miljön, däribland strukturen och sammansättningen av byggnader och infrastruktur påverkas av effekter av olika vapen.²⁶

Det finns ett tydligt utvecklingsbehov när det gäller att skydda civilbefolkningen från följderna av fientligheter i stadsmiljöer. Sedan ICRC i en rapport från 2019 uppmanade till bättre skydd av civila och större respekt för humanitär rätt, konstateras i en ny ICRC-rapport från 2024 att situationen för människor som drabbas av krigsföring i städer blivit värre.

Belägring och vapen som har urskillningslösa effekter när de används i befolkade områden är några aspekter som bidragit till det försämrade läget. Det försämrade läget är också en av de faktorer som ledde till att deklarationen om explosiva vapen i befolkade områden (EWIPA) antogs 2022. Problematiken kvarstår dock än idag.²⁷

Mot denna bakgrund är det lämpligt att också ur ett svenskt perspektiv i detalj analysera rättsregeln om val av stridsmedel och anfallsmetoder i ljuset av effekterna av kombinerade vapensystem i stadsmiljöer.²⁸ Det är inte bara effekterna av enskilda vapensystem som har stor inverkan på civila värden i stadsområden, utan också de kumulativa effekterna av stridigheterna i dessa områden. Detta, i kombination med andra åtgärder, bland annat utbildning och övergripande förståelse för högre chefs avsikt (eng. *commanders intent*), kan bidra till att säkerställa att alla som deltar i de militära operationerna korrekt förstår behovet av att säkerställa skyddet av civila och civil egendom i alla aspekter.²⁹

1.3 Den internationella politiska deklarationen om explosiva vapen i befolkade områden

2019 inleddes förhandlingarna om en internationell politisk deklaration om explosiva vapen i befolkade områden, EWIPA. Deklarationens text fullbordades i juni 2022, med en efterföljande signeringsceremoni i Dublin i november samma år.³⁰ I november 2024 hade 87 stater, inklusive Sverige, anslutit sig till EWIPA.

²⁶ Airwars och Article 36, 'Report on a Military Workshop on the Use of Explosive Weapons in Populated Areas, 30 November – 1 December 2023', april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/INEW_Workshop_Report_5da288a8ce.pdf, s. 4.

²⁷ Federal Ministry Republic of Austria, Federal Ministry of Republic of Austria Defence, Protecting Civilians in Urban Warfare, 'Vienna Military Workshop on the Implementation of the EWIPA Political Declaration, 24-25 January 2024 – Workshop Report', 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Vienna_Military_Workshop_on_EWIPA_Workshop_Report_496dd35045.pdf, (Vienna Military Workshop Report on Implementation of the EWIPA, januari 2024), s. 6.

²⁸ TP I, artikel 57(2)(a)(ii).

²⁹ Vienna Military Workshop Report on Implementation of the EWIPA, januari 2024, s. 6.

³⁰ Reaching Critical Will, 'The use of explosive weapons in populated areas', <https://www.reachingcriticalwill.org/-disarmament-fora/ewipa>.

EWIPA är inte en folkrättsligt bindande traktat utan en politisk deklaration som framgår av namnet är. Den skapar därmed inga folkrättsliga förpliktelser mellan staterna som anslutit sig till den. Likväl är det en indikation att de undertecknande staterna har åtagit sig att anstränga sig för att uppfylla åtagandena som anges i EWIPA. På sikt kan EWIPA bidra till bildandet och utvecklingen av sedvanerätt.³¹ Flera åtaganden i EWIPA reflekterar redan existerande förpliktelser under humanitär rätt,³² medan andra åtaganden operationaliserar dessa förpliktelser.³³

EWIPA är tillämplig på explosiva vapen i befolkade områden.³⁴ I avsnitt 3 anges ett antal åtgärder som kan bidra till att undvika, och i varje fall i möjligaste mån minska, följderna för civilbefolkningen vid användning av de vapen som deklarationen omfattar. Dessa inkluderar bland annat åtgärder inför anfall, inklusive implementering av nationell policy och praxis för skydd av civila under väpnad konflikt vid användning av explosiva vapen i befolkade områden.³⁵ Avsnitt 3.2 föreskriver att staterna ska säkerställa omfattande utbildning av sina väpnade styrkor i humanitär rätt och om de strategier och god praxis som ska tillämpas vid genomförandet av stridigheter i befolkade områden för att skydda civila och civil egendom.³⁶ Avsnitt 3.3 föreskriver att staterna bör se till att väpnade styrkor antar och implementerar en rad strategier och metoder för att undvika civil skada när användning av vapnen kan förväntas orsaka skada på civila eller civil egendom. Detta inkluderar att begränsa eller avstå från, beroende på vad som är lämpligast, användning av explosiva vapen i befolkade områden. I avsnitt 3.4 återges skyldigheten i artikel 57(2)(a) TP1 att staterna ska se till att väpnade styrkor tar hänsyn till direkta och indirekta följder på civila och civil egendom som rimligen kan förutses vid planeringen av militära operationer och genomförandet av anfall i befolkade områden. Det föreskrivs också att stater i efterhand ska utföra skadebedömningar, i den mån det är möjligt, och identifiera vilka lärdomar som kan dras av dessa.³⁷

Den första internationella översynskonferensen om deklarationen hölls i Oslo i april 2024. Syftet med konferensen var att utvärdera implementeringen av deklarationen, diskutera framsteg, möjligheter och utmaningar, avhandla den framtida översynen

³¹ Se Delegación del Perú, Intervenciones en la Conferencia de seguimiento sobre la Declaración política sobre el fortalecimiento de la protección de los civiles contra las consecuencias humanitarias derivadas del empleo de Armas Explosivas en Zonas Pobladas – EWIPA, Oslo, den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Peru_Session_1_e2a25ad87f.pdf (Peru, Uttalande till EWIPA Oslo konferensen första session), s. 1.

³² Se, till exempel, EWIPA 2022, 3.2 och 3.6.

³³ Se, till exempel, EWIPA 2022, 3.3 och 3.4.

³⁴ EWIPA 2022, 1.2-1.6.

³⁵ EWIPA 2022, 3.1.

³⁶ EWIPA 2022, 3.2. Egen översättning. I original: "ensure comprehensive training of the military in IHL and on the policies and good practices to be applied during the conduct of hostilities in populated areas to protect civilians and civilian objects".

³⁷ Se vidare EWIPA 2022, 3.5, 3.6, 4.1, 4.2, 4.4 och 4.5 för ytterligare krav på väpnade styrkor.

av deklarationen samt att diskutera de centrala åtagandena i deklarationen.³⁸ Konferensen identifierade ett antal konkreta åtgärder och praktiska metoder relevanta för implementeringen av artikel 57 TP I i militära operationer avseende användning av explosiva vapen i befolkade områden. Dessa åtgärder och praktiska metoder utgör en måttstock för vad de deltagande staterna anser som god praxis på området.³⁹ Konferensens första session behandlade militär policy och praxis. Dessa frågor behandlas närmare i kapitel 3 nedan.

I och med att detta var den första översynskonferensen till deklarationen kan ytterligare åtgärder komma att vidtas i framtiden.⁴⁰

1.4 Avgränsning

Denna rapport fokuserar på skyldigheten i artikel 57(2)(a)(ii) TP I att vidta alla praktiska försiktighetsmått vid anfall av militära mål. Utgångspunkten för diskussionen är att anfallet är riktat mot ett militärt mål enligt artikel 52(2) TP I, att de vapen och stridsmetoder som väljs och används är förenliga med humanitär rätt och annan relevant folkrätt.

Sverige har ratificerat TP I och är därför bundet av förpliktelserna däri. Medan TP I endast är tillämplig i internationella väpnade konflikter mellan två eller fler stater, återspeglar kraven i artikel 57(2)(a)(ii) i TP I sedvanerätt, vilken är tillämplig i både internationella och icke-internationella väpnade konflikter. Inga ytterligare överväganden om eventuella skillnader i tillämpningen av rättsregeln beroende på klassificeringen av konflikten görs i rapporten.

Rapporten berör inte heller frågan om tillämpningen av mänskliga rättigheter i väpnad konflikt. Eftersom rapporten endast behandlar planering av anfall i enlighet med humanitär rätt, beaktas inte heller huruvida en överträdelse av dessa krav kan utgöra ett internationellt brott enligt den internationella straffrätten. Rapporten tar inte heller i detalj hänsyn till hur den politiska styrningen, den övergripande strategin, tillgängliga resurser och andra aspekter kan påverka fientligheterna. Fokus ligger istället på de rättsliga kraven.

³⁸ Se konferensens webbsida: <https://ewipa.org/calendar/oslo-conference-2024>

³⁹ Se vidare syftet av första sessionen av Oslo konferensen 2024 i 'Official Conference Programme: The first international follow-up conference to the adoption of the Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons in Populated Areas (EWIPA Declaration)', april 2024, s. 2, https://cms.ewipa.org/uploads/EWIPA_Oslo_Conference_Conference_Programme_22bb1858de.pdf.

⁴⁰ Airwars och Article 36, 'Report on a Military Workshop on the Use of Explosive Weapons in Populated Areas' april 2024.

1.5 Disposition

Efter en kort introduktion till det bredare projektet presenterar rapporten de specifika frågor som väcks av användningen av explosiva vapen i urbana konflikter och relevansen av artikel 57(2)(a)(ii) TP I i detta sammanhang. Därefter följer en djupgående analys av kraven enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I att vidta alla praktiska möjliga försiktighetsmått vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder i syfte att undvika och i varje fall i möjligaste mån minska oavsiktliga förluster i människoliv och oavsiktliga civila skador. Detta inkluderar en beskrivning av den rättsliga standarden som ska implementeras enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I, definitionen av begreppet ”*praktiska möjliga försiktighetsmått*” och hur denna skyldighet förhåller sig till andra skyldigheter under humanitär rätt som är relevanta för skydd av civila och civil egendom. Därefter analyseras åtgärder som allmänt betraktas som försiktighetsåtgärder, för att bedöma om de kan klassificeras som försiktighetsåtgärder vid anfall i enlighet med artikel 57(2)(a)(ii) TP I, samt svårigheterna med att mäta oavsiktlig civil skada. Avslutningsvis presenteras rapportens slutsatser.

2 Försiktighetsåtgärder vid anfall – val av vapen

Detta kapitel innehåller en detaljerad analys av kraven under artikel 57(2)(a) TP I. Denna del av artikeln lyder i sin helhet:

”Ifråga om anfall, skall följande försiktighetsmått vidtagas: a) de som planerar eller beslutar om ett anfall skall

i) göra allt som är praktiskt möjligt för att kontrollera att de mål mot vilka anfällen skall riktas varken är civilpersoner eller civil egendom och icke föremål för särskilt skydd utan att de är militära mål enligt punkt 2 i artikel 52 samt att de enligt bestämmelserna i detta protokoll icke är förbjudet att anfalla dem;

ii) vidtaga alla praktiska möjliga försiktighetsmått vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder i syfte att undvika och i varje fall i möjligaste mån minska oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen samt skador på civilpersoner och civil egendom;

iii) avstå från beslut att inleda anfall som kan förväntas medföra oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen, skador på civilpersoner och civil egendom eller en kombination därav, vilka skulle vara överdrivna vid jämförelse med den avsedda, konkreta och direkta militära fördelen med anfallet.”

För att förstå dessa krav behöver förpliktelsen sättas i sitt sammanhang. Kapitlet ger först en översikt av förpliktelserna under artikel 57 TP I. Därefter definieras vad som ingår i valet av ”stridsmedel och anfallsmetoder”, hur ”praktiska möjliga” försiktighetsmått bör definieras, samt vad den rättsliga standarden för ”oavsiktliga förluster” är under artikel 57(2)(a)(ii) TP I. Slutligen ger kapitlet en översikt av andra relevanta skyldigheter inför anfall för att demonstrera hur artikel 57(2)(a)(ii) TP I bygger på skyddskraven under humanitär rätt. Detta kapitel anger därför att kraven under denna artikel är nödvändiga att överväga i kombinationen av olika vapensystem vid anfall.

2.1 Översikt av artikel 57 TP I

Skyldigheten att vidta försiktighetsåtgärder vid anfall framgår av artikel 57 TP I och återspeglas i sedvanerätt. Regeln är tillämplig i både internationella och icke-internationella väpnade konflikter.⁴¹ Artikel 57(1) anger för det första en vidsträckt och allmän förpliktelse att parterna till konflikten ska iaktta ständig försiktighet för att skydda civilbefolkningen, civila och civil egendom vid genomförandet av

⁴¹ Jean-Marie Henckaerts och Louise Doswald-Beck (red.), *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005) (Henckaerts och Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, 2005), reglerna 15-21.

militära operationer.⁴² I artikel 57(2) TP I fastställs sedan särskilda skyldigheter vid anfall.⁴³ Artikel 57(2)(a)(i) TP I kräver i huvudsak att den anfallande parten ska säkerställa att anfall bara riktas mot militära mål. Detta krav är en viktig och uttalad säkerhetsåtgärd för att upprätthålla de övergripande kraven på distinktion, att civila och civil egendom inte får utsättas för anfall⁴⁴ och att anfall endast får genomföras mot militära mål.⁴⁵ Artikel 57(5) betonar på nytt detta genom att föreskriva att ingenting i artikel 57 får tolkas som ett godkännande av anfall mot civilbefolkningen, civila eller civil egendom.

Artikel 57(2)(a)(ii) TP I bygger på kravet i artikel 57(2)(a)(i) TP I, vilket innebär att när föremålet för anfallet har bekräftats som ett militärt mål, måste den som planerar eller beslutar om ett anfall ”vidtaga alla praktiska möjliga försiktighetsåtgärder vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder i syfte att undvika och i varje fall i möjligaste mån minska oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen samt skador på civilpersoner och civil egendom”. Detta är direkt kopplat till iakttagelserna vid Oslokonferensen för EWIPA 2024 om att valet av vapen är en nyckelåtgärd för att minska påverkan på civilbefolkningen och upprätthålla skyddet av civila, särskilt på operativ och taktisk nivå. Det är därför av intresse att analysera förpliktelsen mer ingående och överväga vilken inverkan, om någon, kombinationen av vapensystem har på implementeringen av artikeln i stadsmiljöer. Det måste också övervägas om en kombinerad användning av olika vapensystem skulle kunna bidra till att undvika eller ytterligare minska påverkan på civila och civil egendom, eller om det kommer leda till ökad civil skada.

När målet har kontrollerats och alla genomförbara försiktighetsåtgärder vid anfall har vidtagits kräver artikel 57(2)(a)(iii) TP I att det görs en proportionalitetsbedömning av den förväntade oavsiktliga förlusten av civila liv, skador på civila och skador på civil egendom som kan tänkas orsakas av anfallet i förhållande till den förväntade konkreta och direkta militära fördelen med anfallet. Den anfallande parten måste avstå från att besluta att inleda ett anfall om det framgår att skadan på civila skulle bli överdriven i förhållande till den förväntade militära fördelen.⁴⁶

Det finns ytterligare steg och krav som anges i artikel 57(2)(b), (3), och (4) TP I. Dessa skyldigheter är inte separat tillämpliga, utan adderar till förpliktelseerna för att säkerställa en struktur som upprätthåller skyddet av civila och civil egendom från de faror som uppstår till följd av militära operationer.

⁴² TP I, artikel 57(1). Obs. att både civila personer och civilbefolkningen är skyddade under IHR. Se TP I artikel 51(1). Se vidare avsnitt 2.8.

⁴³ Anfall definieras i TP I, artikel 39(1) som våldshandling mot motståndaren, vare sig handlingen är offensiv eller defensiv.

⁴⁴ TP I, artikel 51(2) och 52(1). Se vidare avsnitt 2.8.1.

⁴⁵ TP I, artikel 52(2).

⁴⁶ TP I, artikel 57(2)(a)(iii). Se vidare avsnitt 2.7.

Vissa har kritiserat skyldigheterna under artikel 57(2)(a) TP I för att vara avsiktligt vaga, och införa en lågt ställd tröskel som ger parterna i konflikten ett betydande utrymme för skönsmässig bedömning där resultatet ofta blir att den humanitära hänsynen som artikeln kräver åsidosätts till fördel för militär nödvändighet.⁴⁷ Det finns dock också exempel på allvarliga brister i genomförandet av dessa skyldigheter i dag, vilket inte minst framgår av den förödelse som drabbat civila och civil egendom i de väpnade konflikter som pågår i Ukraina och Gaza.⁴⁸ Det är därför befogat att, i ljuset av dessa händelser fördjupa vår förståelse för de skyldigheter som parter i väpnade konflikter måste uppfylla vid planering och genomförande av anfall i befolkade områden.

Även om artikel 57(1) TP I ingår under rubriken ”försiktighetsmått vid anfall” är den tillämplig på alla militära operationer, vilket skapar skyldigheter för alla delar och alla nivåer av de väpnade styrkorna i väpnade konflikter. Artikel 57(4) TP I är likaså allmänt tillämplig på ”genomförande av militära operationer till sjöss eller i luften”. Artiklarna 57(2) och 57(3) TP I är dock särskilt tillämpliga vid anfall. Kraven i artikel 57(2) och 57(3) TP I kompletterar de bredare åtgärder som krävs enligt artiklarna 57(1) och 58 TP I.

⁴⁷ Bellal och Stuart Casey-Maslen, *The Additional Protocols to the Geneva Conventions in Context*, 2023, s. 170-172.

⁴⁸ Se vidare FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine', UN Doc. A/HRC/55/56, den 18 mars 2024; Internationella domstolen, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa mot Israel)*, Order, den 24 maj 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240524-ord-01-00-en.pdf>; FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem', UN Doc. A/HRC/56/26, den 27 maj 2024 (Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, den 27 maj 2024); FN:s Generalförsamling, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine', UN Doc. A/77/533, den 18 oktober 2022; Internationella brottmålsdomstolen, 'Statement by Prosecutor Karim A.A. Khan KC on the issuance of arrest warrants in the Situation in Ukraine', den 25 juni 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-karim-aa-khan-kc-issuance-arrest-warrants-situation-ukraine-0>; FN:s generalförsamling, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel', UN Doc. A/79/232, den 11 september 2024 (Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel, 24 September 2024); FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine', UN Doc. A/HRC/52/62, den 25 september 2023; FN:s Generalförsamling, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine', UN Doc. A/78/540, den 19 oktober 2023 (Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, den 19 oktober 2023), mom. 18-47; FN:s generalförsamling, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine', UN Doc. A/79/549, den 25 oktober 2024, mom. 36-39; Internationella brottmålsdomstolen, 'Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I rejects the State of Israel's challenges to jurisdiction and issues warrants of arrest for Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant', den 21 november 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israel's-challenges>; och Internationella brottmålsdomstolen, 'Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I issues warrant of arrest for Mohammed Diab Ibrahim Al-Masri (Deif)', den 21 november 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-issues-warrant-arrest-mohammed-diab-ibrahim>.

2.2 Praktiska möjliga försiktighetsmått vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder

Artikel 57(2)(a)(ii) TP I föreskriver att de som planerar eller beslutar om ett anfall ska

”vidtaga alla praktiska möjliga försiktighetsmått vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder i syfte att undvika och i varje fall i möjligaste mån minska oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen samt skador på civilpersoner och civil egendom”.

Syftet med skyldigheten är enligt ICRC:s kommentar till protokollet att ”förhindra förlust eller skada för [den civila] befolkningen”.⁴⁹ ICRC betonar att skyldigheten sammanfaller med det militära intresset att hushålla med ammunition och undvika att träffa mål som inte är av militärt intresse.⁵⁰ Läst i sitt sammanhang med andra krav i artikel 57 TP I,⁵¹ syftar förpliktelsen snarare till att skona de som inte deltar eller inte längre deltar i fientligheterna från följderna av den väpnade konflikten. Detta är särskilt tydligt i artikel 57(1) TP I som anger att man vid genomförandet av militära operationer ständigt ska se till att skydda civilbefolkningen, civila och civil egendom.⁵² Det är också av betydelse att skyldigheterna i artikel 57(2)(a)(ii) TP I är tillämpliga på de som planerar eller beslutar om ett anfall. Förpliktelsen är alltså inte begränsad till planeringsstadiet, utan måste också övervägas och granskas i hela befälskedjan innan ett planerat anfall inleds.

I det här skedet i planeringen av ett anfall görs ingen bedömning eller avvägning mellan den förväntade civila skadan och den militära fördelen med anfallet. Denna bedömning sker i enlighet med regeln i artikel 57(2)(a)(iii) TP I. Den viktigaste faktorn att beakta vid fastställandet av vad som är praktiskt möjligt vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder under omständigheterna är därför enbart inriktad på den potentiella skadan på civilpersoner och civil egendom.

Moderna militära operationer använder komplexa metoder för att planera, besluta och genomföra anfall. Detta innebär att det ofta är ett stort antal individer som fattar beslut vid olika tidpunkter för att ett anfall ska kunna genomföras.⁵³ Skyldigheten

⁴⁹ Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 57(2)(a)(ii) TP I, s. 682, mom. 2200.

⁵⁰ Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 57(2)(a)(ii) TP I, s. 682, mom. 2200.

⁵¹ Wienkonventionen, artikel (1) och (2).

⁵² ”Militära operationer” är ett bredare begrepp än ”anfall” som anges i artikel 57(2). Se vidare TP I, artikel 49 och avsnitt 2.8.1 och 2.8.3.

⁵³ Se till exempel Merel Ekelhof, 'Autonomous Weapons: Operationalizing Meaningful Human Control', ICRC Humanitarian Law and Policy blog, den 15 augusti 2018, <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2018/08/15/autonomous-weapons-operationalizing-meaningful-human-control/>. Se också Merel A.C. Ekelhof, 'The Distributed Conduct of War: Reframing Debates on Autonomous Weapons, Human Control and Legal Compliance in Targeting', *Vrije Universiteit*, 2019, s. 36-53 och 171-225.

under artikel 57 TP I riktar sig till de som ”planerar eller beslutar” anfall. Detta innebär exempelvis att valet att använda vapensystem med autonoma funktioner därför skulle falla inom planerings- och beslutsprocesserna, även om det aktuella vapensystemet kan identifiera militära mål och genomföra anfall utan direkt mänsklig inblandning. Ansvaret ligger fortfarande hos de som planerar eller beslutar om att genomföra anfallet, det vill säga de som valde att använda det specifika vapensystemet under de aktuella omständigheterna och de som genomförde det.⁵⁴ För närvarande är det dock osannolikt att vapen ens med en hög grad av autonomi skulle kunna göra en bedömning på det sätt som krävs enligt artikel 57(2)(a)(ii) och 57(2)(a)(iii) TP I. Det är också en omdebatterad fråga om helt autonoma vapen är önskvärda. I förhandlingarna om regleringen av dessa typer av vapensystem har behovet av mänsklig bedömning och kontroll varit en återkommande och intensiv diskussion.⁵⁵

Vad som är praktiskt möjligt för en individ i befälskedjan är inte nödvändigtvis möjligt för en annan (t.ex. är förutsättningarna för soldaten som utför anfallet annorlunda än de för befälhavaren högre upp i befälskedjan som godkänner anfallet). Alla är dock skyldiga att göra vad som är praktiskt möjligt för dem att undvika, och i vart fall minska, oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen samt skador på civilpersoner och civil egendom.⁵⁶

2.3 Stridsmedel och anfallsmetoder

Förpliktelsen i artikel 57(2)(a)(ii) TP I avser valet av både medel och metoder för anfall. Regeln tar i beaktande att anfall kan genomföras med hjälp av en mängd olika taktiker, stridsmetoder, stridsmedel och vapen. Med ”stridsmedel” avses, enligt den luftkrigsmanual som utvecklats på Harvards universitet, föremål som används i syfte att uppbringa våld i stridigheter, såsom vapen, vapensystem, plattformar som används, utrustning och så vidare.⁵⁷ Ett vapen kan definieras som “en anordning som är avsedd att orsaka skada på eller lidande för person, förlust av liv, eller skada på egendom eller miljö”.⁵⁸ Förpliktelsen under 57(2)(a)(ii) TP I

⁵⁴ Eric Talbot Jensen, 'Autonomy and Precautions in the Law of Armed Conflict', *International Law Studies*, vol. 96, 2020, s. 577-602, s. 592-593. ICRC med andra argumenterar att denna förpliktelse kräver mänsklig bedömning i planering, beslut och genomförande av anfall. För en sammanfattning, se Jensen, s. 588-590.

⁵⁵ Se vidare Anna Andersson, 'Utveckling av den folkrättsliga regleringen av autonoma vapensystem En vändpunkt efter tio år av mellanstatliga diskussioner?' FOI-R--5551--SE, mars 2024.

⁵⁶ Jensen, 'Autonomy and Precautions in the Law of Armed Conflict', 2020, s. 593.

⁵⁷ Program on Humanitarian Policy and Conflict Research, Harvard University, *HCPR Manual on International Law Applicable to Air and Missile Warfare* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013) (HCPR Manual 2013), kommentar till regel 1, s. 31.

⁵⁸ Se vidare Pontus Winther, 'Folkrättslig granskning av vapenprojekt – Tolkning av artikel 36 i tilläggsprotokoll I till 1949 års Genèvekonventioner', FOI-R--5554--SE, juni 2024, s. 28-46.

måste också implementeras i enlighet med förbudet att använda vissa vapen.⁵⁹ Med ”stridsmetoder” avses det sätt på vilket vapen och andra stridsmedel används samt det sätt på vilket anfall och andra åtgärder som syftar till att negativt påverka fiendens militära operationer eller militära kapacitet genomförs.⁶⁰ Det är inte bara själva vapnet eller stridsmedlet utan även användningen av det, ensamt eller i kombination med andra vapen, stridsmedel eller stridsmetoder, som måste vara förenligt med humanitär rätt. Indirekt eld är ett exempel på en stridsmetod. En kombination av olika vapensystem i ett anfall kan också beskrivas som en stridsmetod.

Användning av explosiva vapen i urban miljö är ett exempel på en stridsmetod som i sig inte är olaglig, men som under vissa omständigheter kan utgöra en överträdelse av humanitär rätt.⁶¹ Ett anfall kan exempelvis vara urskillningslöst på grund av typen av vapen som används eller på grund av den kombinerade effekten av de vapen, stridsmedel och anfallsmetoder som används. Detta beror inte bara på svårigheterna att begränsa effekterna av dessa vapen till enbart militära mål, utan också på de långsiktiga efterverkningarna av oexploderad ammunition som blir kvar i stadsmiljöerna (med större sannolikhet för att civila kommer i kontakt med dem) och effekterna av andra rester av sprängladdningar.⁶² Dessa aspekter behöver beaktas vid användning av kombinerade vapen eftersom det då kan vara svårare att begränsa effekterna av den kombinerade användningen.

2.4 Rättslig standard tillämplig på oavsiktliga förluster

Den standard som ska upprätthållas i vidtagandet av försiktighetsåtgärder vid val av stridsmedel och anfallsmetoder är att ”undvika och i varje fall i möjligaste mån

⁵⁹ Bellal och Casey-Maslen, *The Additional Protocols to the Geneva Convention in Context*, 2023, s. 174-175. Se vidare Wienkonventionen, artikel 31(3)(c).

⁶⁰ HCPR Manual 2013, s. 34. Se vidare Winther, 'Tolkning av artikel 36 i tilläggsprotokoll I 2024', s. 46-54.

⁶¹ ICRC, 'Twelve Issues for 2022: What States Can Do To Improve Respect For International Humanitarian Law', 2022, s. 5-6. Se vidare ICRC, 'Explosive Weapons With Wide Area Effects: A Deadly Choice in Populated Areas', rapport, ICRC, januari 2022, https://www.icrc.org/sites/default/files/document_new/file_list/ewipa_explosive_weapons_with_wide_area_effect_final.pdf. Truppmminor och klusterammunition är andra vapen som haft liknande skadliga effekter på civila i stadsmiljöer. Sverige har ratificerat båda Ottawakonventionen 1997 och Konvention om klusterammunition 2008. Eftersom Sverige ratificerat konventionerna är Sverige förbjuden att använda, utveckla, osv., dessa vapen. Förbudet att använda dessa vapen är emellertid inte sedvanerätt och förbuden är därför bara bindande för de stater som är parter till konventionerna. Se vidare Richard Price, 'Emerging customary norms and anti-personnel mines' in Christian Reus-Smit, *The Politics of International Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), s. 106-130.

⁶² Se vidare FN:s folkrättskommission (ILC), 'Draft principles on protection of the environment in relation to armed conflict, with commentaries', antagen under ILC:s 73:e session, Yearbook of the International Law Commission, 2022, Volume II, Part Two. Se också ICRC, 'Guidelines on Protection of Natural Environment in Armed Conflict', rapport, 2022, <https://www.icrc.org/en/document/guidelines-protection-natural-environment-armed-conflict-rules-and-recommendations-relating>.

minska oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen samt skador på civilpersoner och civil egendom”. I ICRC:s kommentar konstateras att ”i syfte att minska oavsiktliga förluster [...] till ett minimum” skulle vara en tydligare formulering.⁶³ Man kan dock hävda att ordalydelsen i bestämmelsen går längre än så genom att i första hand kräva att alla civila förluster och skador ska undvikas. Detta är förenligt med skyldigheterna enligt artikel 51(2) TP I (förbud mot att civilbefolkningen och enskilda civila utsätts för anfall), artikel 52 TP I (allmänt skydd av civil egendom, inbegripet definitionen av militära mål) och artikel 57(1) TP I (skyldighet att vidta försiktighetsåtgärder för att skona civilbefolkningen, civilpersoner och civil egendom). Standarden som ska upprätthållas är med andra ord att inte utsätta civila för anfall och att alltid undvika skador och förluster på civila och civil egendom. Detta kan åstadkommas genom val av vapen, val av hur vapnet används, användning av andra stridsmetoder, samt andra åtgärder för att hantera effekterna av stridsmedel och stridsmetoder.⁶⁴

Med utgångspunkt i det ovan nämnda föreskriver artikel 57(2)(a)(iii) TP I de som planerar eller beslutar om anfall ska

”... avstå från beslut att inleda anfall som kan förväntas medföra oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen, skador på civilpersoner och civil egendom eller en kombination därav, vilka skulle vara överdrivna vid jämförelse med den avsedda, konkreta och direkta militära fördelen med anfallet”.

Det är noterbart att regeln ovan endast föreskriver en skyldighet att ”avstå” från beslut att inleda anfall, och inte föreskriver ett uttryckligt ”förbud” mot anfall, på så sätt som motsvarande regel i artikel 51(5)(b) TP I är formulerad. Detta indikerar att ytterligare försiktighetsåtgärder bör övervägas för att säkerställa att anfallet inte är urskillningslöst.

Om det visar sig att föremålet för ett planerat anfall inte är ett militärt mål, att det har ett särskilt folkrättsligt skydd, eller att anfallet kan förväntas orsaka oavsiktliga förluster av civila liv, skador på civila, skador på civil egendom eller en kombination av dessa som skulle vara överdrivna i förhållande till den förväntade konkreta och direkta militära fördelen, ska dock anfallet inställas eller avbrytas enligt artikel 57(2)(b) TP I. Standarden är därför att anfall under alla omständigheter endast får orsaka *oavsiktliga* skador och förluster för civilpersoner och civil egendom.

⁶³ Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 57(2)(a)(ii) TP I, s. 683, mom. 2203.

⁶⁴ Se vidare kapitel 3.

2.5 Definition av “praktiska möjliga försiktighetsmått”

Skyldigheten i artikel 57(2)(a)(ii) TP I består av att vidta ”alla praktiska möjliga försiktighetsmått” (eng: *all feasible precautions*). Skyldigheten består således i att vidta vissa åtgärder (närmare bestämt försiktighetsmått) snarare än att uppnå ett specifikt resultat.⁶⁵ Uttrycket ”alla praktiska möjliga” innebär att det är en fråga om att göra sitt bästa för att fullgöra skyldigheten.

Artikeln inkluderar inte en definition av begreppet, men begreppet används i en rad andra bestämmelser i TP I och andra folkrättsliga instrument, vilka kan vara behjälpliga i att förstå dess betydelse. I ICRC:s kommentar till artikel 57(2)(a)(ii) TP I noteras att vid utformningen av protokollet användes uttrycket ”*feasible precautions*” för att beskriva ”allt som var praktiskt genomförbart eller praktiskt möjligt, med hänsyn till alla omständigheter vid tidpunkten för anfall”.⁶⁶ Detta är tydligt i såväl den svenska texten som den franska versionen av artikel 57(2)(a)(ii) TP I. Den senare innefattar frasen ”*les précautions pratiquement possibles*”.⁶⁷ Att praktiskt möjliga försiktighetsmått endast innefattar de åtgärder som är möjliga att genomföra stöds också av kommentaren till artikel 58 TP I som reglerar ”försiktighetsmått avseende följderna av anfall”. Innehållet i artikel 58 är relevant för att tolka artikel 57(2)(a)(ii) TP I i detta sammanhang.⁶⁸ I ICRC:s kommentar till artikel 58 noteras att ”ingen kan förväntas göra det omöjliga”.⁶⁹ Den standard som krävs i artikel 58 är dock högre än den som anges i artikel 57(2)(a)(ii). Artikel 58 TP I kräver att parterna i konflikten genomför de nödvändiga åtgärderna ”i möjligaste mån”, medan artikel 57(2)(a)(ii) TP I kräver att parterna genomför ”alla praktiska möjliga försiktighetsmått”. Försiktighetsåtgärder bör enligt ICRC:s kommentar till artikel 58 TP I ”inte sträcka sig längre än till den punkt där befolkningens liv skulle bli svårt eller till och med omöjligt”.⁷⁰ Dessutom skiljer sig syftet med artikel 58 TP I från det med artikel 57 TP I. Syftet med artikel 57 TP I är att säkerställa att civila värden skyddas vid egna anfall, medan artikel 58 TP I syftar till att skydda civila värden från motståndarens anfall.

⁶⁵ Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 57(2)(a)(ii) TP I, s. 681-682, mom. 2198.

⁶⁶ Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 57(2)(a)(ii) TP I, s. 681-682, mom. 2198.

⁶⁷ Observera att TP I:s autentiska texter inte är skrivna på svenska. Se vidare TP I, artikel 102.

⁶⁸ Se vidare Wienkonventionen, artikel 31(1) och (2).

⁶⁹ Egen översättning. I original: ”no one can be required to do the impossible”. Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 58, s. 692, mom. 2245.

⁷⁰ Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 58 TP I, s. 692, mom. 2245. Egen översättning. I original: ”should not go beyond the point where the life of the population would become difficult or even impossible”.

Den ovan föreslagna tolkningen av uttrycket ”praktiska möjliga försiktighetsmått” är också förenlig med artikel 3(1) i Protokoll II till konventionen om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar (Vapenkonventionen), i dess ändrade lydelse från 1996. Även detta traktat är relevant för att tolka artikel 57(2)(a)(ii) TP I eftersom det inkluderar samma formulering samt är ett relevant instrument under humanitär rätt som reglerar användning av stridsmedel och anfallsmetoder.⁷¹ Artikel 57(2)(a)(ii) TP I omfattar också skyldigheten att vidta alla praktiska möjliga försiktighetsmått för att skydda civila från verkningar av dessa vapen. Praktiska möjliga försiktighetsmått är enligt protokollet ”sådana försiktighetsåtgärder som är genomförbara eller praktiskt möjliga med hänsyn till alla vid tidpunkten ifråga rådande förhållanden, inbegripet humanitära och militära överväganden.” Ordalydelsen återspeglar de formuleringar som Italien lagt fram i sin tolkning av artikel 57(2)(a)(ii) i TP I, vilken flera andra stater har följt.⁷² Det är också samma formulering som inkluderats i Storbritanniens tolkningsförklaring vid signering av TP I.⁷³ Artikel 5(1) Protokoll V från 2003, om explosiva lämningar efter krig, till Vapenkonventionen definierar ”praktiska möjliga” på samma sätt som artikel 3(1) i Vapenkonventionens Protokoll II. Skyldigheterna under Vapenkonventionen är dock något annorlunda formulerade jämfört med artikel 57(2)(a)(ii) TP I. Dels för att de är specifika avseende skydd av civila från effekter av specifika vapen, dels för att försiktighetsåtgärderna, i likhet med artikel 58 TP I, är mer allmänt tillämpliga än enbart vid anfall.⁷⁴

Om en åtgärd är praktiskt möjlig i det givna sammanhanget och vid den aktuella tidpunkten är den som planerar eller beslutar om anfall skyldig att vidta åtgärden. Skyldigheten är närmare bestämt att vidta *alla* de åtgärder som är praktiskt möjliga.⁷⁵ Vad som är praktiskt möjligt under de särskilda omständigheter som råder vid den tidpunkten beror därför på sammanhanget och de faktiska omständigheterna.

⁷¹ Se vidare Wienkonventionen, artikel 31(3)(c).

⁷² Bellal och Casey-Maslen, *The Additional Protocols to the Geneva Convention in Context*, 2023, s. 171-172, refererar till 'Statements of Understanding of Italy', den 27 februari 1986 och belyser Australien, Belgien, Kanada, Egypten, Tyskland, Nederländerna, och Spanien som exempel av andra stater som använder denna tolkning.

⁷³ A. P. V. Rogers, 'A Commentary on the Protocol on Prohibitions or Restrictions on the Use of Mines, Booby-Traps and Other Devices', *Military Law and Law of War Review*, vol. 26, nr. 1-3, 1987, s. 185-206, s. 192. Se vidare ICRC, 'Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I)', 8 June 1977: United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, 28.01.1998', <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/state-parties/GB>.

⁷⁴ Se vidare avsnitt 2.8.5.

⁷⁵ Se vidare Jon Griffiths, 'Feasible precautions during urban attacks: the 'art' of the practically possible', ICRC Humanitarian Law & Policy blog, den 19 maj 2021, <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2021/05/19/feasible-precautions-urban-attacks/>

⁷⁵ Den första internationella översynskonferensen till EWIPA, 'Outcome statement and recommendations for the way forward', 2024.

Det är därför viktigt att den som planerar eller beslutar om anfall har en god förståelse för användningen och effekterna av de vapen som finns till förfogande. Detta framhölls också av Costa Rica, Norge och Irland vid Oslokonferensen 2024. De betonade att en grundläggande förståelse för de direkta och indirekta effekterna av användning av explosiva vapen genom insamling och delning av data samt förmågan att ta hänsyn till sådana effekter i planeringen och genomförandet av militära operationer och säkerhetsoperationer är nödvändig för att implementera EWIPA.⁷⁶ En sådan analys och testning gör det möjligt att förstå vapnets effekter för att sedan avgöra vad som är möjligt för att undvika, och i varje fall minska, oavsiktlig förlust av civila liv, skador på civila och skador på civil egendom. Utan en sådan förståelse är det betydligt svårare att implementera skyldigheten på ett korrekt sätt. Detta gäller både för det enskilda vapnet och för kombinationer av vapensystem. Vid en kombination av vapensystem är det därför extra viktigt att förstå effekten av ett individuellt vapen när den förstärks av att vapnet används tillsammans med andra vapen eller vapensystem. Motsatsvis, om effekten av det enskilda vapnet eller vapensystemet inte är känt, är det inte heller möjligt att förstå den kombinerade effekten av olika vapen, eller att identifiera praktiska möjliga försiktighetsmått.

Uttrycket ”alla praktiska möjliga försiktighetsmått” relaterar inte bara till de vapen som används och hur de används, utan också till andra kontextuella faktorer som kan komma att påverka den potentiella skadan på civila och civil egendom. Några klassiska exempel på sådana faktorer är att utföra anfall på natten när det är mindre troligt att civila rör sig på vissa platser.⁷⁷ Vädret kan vara en annan viktig faktor. Omfattningen av kontrollen över luftrummet kan också komma att vara en aspekt att ta hänsyn till avseende bedömning om patrullrobotar bör användas.⁷⁸

Vad som är praktiskt möjligt är också beroende av den information som finns tillgänglig vid planeringen av och beslutet om anfall. Den information som är tillgänglig kan också variera beroende på stadiet i bekämpningsprocessen och tidpunkten för anfallet (t.ex. dynamiska mål i motsats till förplanerade anfall). Den information som faktiskt finns tillgänglig vid tidpunkten för beslutet är således avgörande för vad som är praktiskt möjligt under omständigheterna.⁷⁹ God information vid planering och beslut om anfall har identifierats som en faktor som har möjlighet att avsevärt förbättra förmågan att skydda civila och civil egendom från

⁷⁶ Den första internationella översynskonferensen till EWIPA, 'Outcome statement and recommendations for the way forward', 2024. Egen översättning. I original: "a thorough understanding of the direct and indirect effects of explosive weapons use, through data collection and sharing, and factoring such effects into the planning and conduct of military and security operations".

⁷⁷ Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 57(2)(a)(ii) TP I, s. 682, mom. 2200.

⁷⁸ Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 57(2)(a)(ii) TP I, s. 682, mom. 2200.

⁷⁹ HCPR Manual 2013, s. 27.

anfall.⁸⁰ God kommunikation är därmed också grundläggande för att uppfylla skyldigheterna i detta avseende.⁸¹ Analyser av effekterna av genomförda anfall kan också vara användbara för att bättre förstå hur och när civila skador uppkommer så att denna kunskap kan födas in i senare bekämpningsprocesser och därmed förbättra uppfyllandet av kravet på att vidta alla praktiska möjliga försiktighetsmått.⁸² Därmed är skyddet för civila ett område som i hög grad kan komma att påverkas av framtidens tekniska utveckling.

I luftkrigsmanualen anges att militära överväganden kan vara en faktor för att avgöra vad som är praktiskt möjligt, t.ex. överlevnad för militära luftfartyg och dess besättning.⁸³ I manualen konstateras dock också att militära överväganden inte får leda till att humanitär rätt åsidosätts.⁸⁴ Som nämnts ovan är syftet med skyldigheten under artikel 57(2)(a)(ii) TP I att skydda civila och civil egendom. Detta bör därför vara det främsta övervägandet vid implementering av denna skyldighet.⁸⁵ Beaktande av resurser och andra kontextuella överväganden för att avgöra vad som är praktiskt möjligt vid den aktuella tidpunkten bör alltså göras i syfte att undvika och i varje fall minska oavsiktlig skada på civila och civil egendom.

Även om det inte finns någon universellt tillämplig standard för vad som är ”praktiska möjliga försiktighetsmått” medför underlåtenheten att implementera normen på ett korrekt sätt en skyldighet för staten att utreda eventuella överträdelser av humanitär rätt⁸⁶ och åtala potentiella brott.⁸⁷ För det fall underlåtenhet att implementera rättsreglerna i tillräcklig utsträckning kan konstateras, men tröskeln för

⁸⁰ Se vidare Roger Lane, Larry Lewis och Himayu Shiotani, 'Opportunities to Improve Military Policies and Practices to Reduce Civilian Harm from Explosive Weapons in Urban Conflict: An Options Paper', UNIDR, 2019 (Lane *et al.*, 'Opportunities to Improve Military Policies and Practices to Reduce Civilian Harm from Explosive Weapons in Urban Conflict', 2019), s. 7-10; 'Lessons from Mosul and Raqqa: Next Time, Do "Everything Possible" to Reduce Civilian Casualties', written testimony by Dr. Larry Lewis for the UK Parliament, CNA, 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/INEW_Workshop_Report_5da288a8ce.pdf; och Sahr Muhammedally, 'Minimizing civilian harm in populated areas: Lessons from examining ISAF and AMISOM policies', International Review of the Red Cross, 2016, vol. 98 nr. 1, 225–248.

⁸¹ Larry Lewis, 'Protecting Civilians in Gaza Requires Not Just a Will, but a Way', CAN In.depth, den 27 oktober 2023, <https://www.cna.org/our-media/indepth/2023/10/protecting-civilians-in-gaza>.

⁸² Se vidare Marco Garlasco och Andrew Hyde, 'Civilian Mitigation Harm: An Opportunity for Values-Based U.S. Leadership at NATO', Lawfare blog, den 2 februari 2023, <https://www.lawfaremedia.org/article/civilian-harm-mitigation-an-opportunity-for-values-based-u.s.-leadership-at-nato>

⁸³ HCPR Manual 2013, kommentar till regel 1, s. 31.

⁸⁴ HCPR Manual 2013, s. 27.

⁸⁵ Se vidare Sandoz *et al.*, *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 57 TP I, s. 681-682, mom. 2198.

⁸⁶ Gemensam artikel 1 till Genèvekonventionerna från 1949.

⁸⁷ Se till exempel, TP I, artikel 85(3)(b) och Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen 1998, ratificerades av Sverige den 14 juni 2001, SÖ 2002:59 (Romstadgan), artikel 8(2)(b)(iv). Se också TP I, artikel 85(3)(a), 85(4)(d) och Romstadgan, artikel 8(2)(b)(i), (ii), (iii), (ix), (xxiv) och artikel 8(2)(e)(i), (ii), (iii), (iv).

straffrättsligt ansvar inte uppnås, kan disciplinära åtgärder mot enskilda individer vara motiverade.⁸⁸

2.6 Finns en skyldighet att välja precisionsvapen när sådana är tillgängliga?

Det finns ingen skyldighet för parterna i en väpnad konflikt att använda ett visst vapen, såsom precisionsammunition eller vissa särskilt precisa vapensystem.⁸⁹ Skyldigheten är, som nämnts ovan, att ”vidtaga alla praktiska möjliga försiktighetsmått vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder”. Syftet är att undvika, och i varje fall minska, oavsiktliga förluster av civila och civil egendom. Därför måste det valda vapnet och den valda anfallsmetoden kunna ge en tillräckligt precis effekt för att kravet på distinktion och skyddet av civila och civil egendom ska anses vara uppfyllt.

Det kan dock förekomma att den kombinerade användningen av vissa vapensystem kan ske på ett sådant sätt att precisionen i bekämpningsprocessen förbättras, och skadorna på civila och civil egendom därmed minskar. Till exempel så skulle patrullrobotars sensorer kunna bidra till att förbättra precisionen för indirekt eld i form av eldrörsartilleri, eller så kan den kombinerade användningen av dessa två system begränsa effekterna av anfallet till ett specifikt område. Om den kombinerade effekten av olika vapensystem leder till fler oavsiktliga civila skador bör det dock nog övervägas om andra kombinationer eller användning av vapen skulle kunna uppnå samma effekt med mindre skada, eller om andra åtgärder skulle kunna vidtas för att undvika eller i vart fall minska skadorna. Dessa faktorer kommer också att påverka bedömningen av huruvida ett anfall orsakar överflödigt skada enligt artikel 57(2)(a)(iii) TP I och artikel 57(2)(b) i TP I, och därför inte får genomföras.

Vad som är ”praktiska möjliga försiktighetsmått” under de rådande omständigheterna vid en specifik tidpunkt varierar i hög grad, beroende på flera olika faktorer. Vilka vapen som finns tillgängliga är ett exempel på en sådan faktor. Räckvidden och precisionen hos de tillgängliga vapnen är en annan.⁹⁰ ICRC:s kommentar till TP I ger exemplet att när en ”välplacerad projektil på 500 kg är tillräcklig för att göra ett militärt mål oanvändbart, finns det ingen anledning att använda en 10 ton tung bomb eller en serie projektiler riktade utan tillräcklig

⁸⁸ Se till exempel, United States Central Command, ‘Summary of the Airstrike on the MSF Trauma Center in Kunduz, Afghanistan, on October 3, 2015; Investigation and Follow-on Actions’, den 29 april 2016.

⁸⁹ Bella och Casey-Maslen, *The Additional Protocols to the Geneva Convention in Context*, 2023, s. 175.

⁹⁰ Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 57(2)(a)(ii) TP I, s. 682, mom. 2200.

precision”.⁹¹ Även om exemplet är hämtat från en tid då vapen uppenbarligen var större än vad som är fallet idag så gäller principen alltså. Exemplet visar också att en ”serie projektiler”, som används i kombination för att utföra ett anfall, kan orsaka större oavsiktliga förluster och skador på civila personer och civil egendom, jämfört med ett anfall med färre men större stridsmedel. Det är alltså inte bara effekterna av det enskilda vapnet som är relevanta att ta hänsyn till, utan den kombinerade effekten när det används med andra stridsmedel och anfallsmetoder.

Det råder inget tvivel om att precisionsvapen i hög grad har underlättat staters implementering av artikel 57(2)(a)(ii) TP I. Patrullrobotar, som exempel, kan ha en videofunktion som gör det möjligt att kontrollera att civila inte befinner sig i närheten av det avsedda målet. Funktionen gör det också möjligt att verifiera att situationen på marken inte förändrats på så sätt att också den folkrättsliga bedömningen om oavsiktliga förluster för civila och civil egendom, vid tidpunkten för anfallet, bör förändras. I sammanhanget kan dock ICRC:s valda begrepp ”precision” vara missvisande, eftersom andra faktorer som felaktigheter, dåligt väder eller bristande kontroll av luftrummet också kan vara avgörande för hur ”precis” ett vapen kan vara. Det har också funnits betydande debatt om huruvida introduktionen av autonomi i vapensystem faktiskt kan leda till förbättrad efterlevnad av humanitär rätt.⁹²

Formuleringen ”utan tillräcklig precision” i ICRC:s kommentar är också en indikation på att det inte bara är vapnet i sig som ska beaktas utan också hur det används, med hänsyn till alla relevanta faktorer, i syfte att undvika och i varje fall i möjligaste mån minska oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen samt skador på civilpersoner och civil egendom. Självkörande fordon, oavsett om de är luftburna, landbaserade eller sjörelaterade, bör därför utformas och fungera på ett sådant sätt för att undvika oavsiktliga civila förluster.⁹³ Detta är också i hög grad relevant att beakta vid utveckling av förmågor av autonoma vapensystem samt för användning av alla vapen.

Under fientligheterna efter anfallet mot Israel den 7 oktober 2023 gjorde Israel det strategiska valet att spara precisionsvapen i sin arsenal, eftersom man bedömde att fientligheterna skulle bli långvariga.⁹⁴ Detta har kritiserats för att leda till fler civila

⁹¹ Sandoz *et al.*, *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977, 1987*, artikel 57(2)(a)(ii) TP I, s. 682, mom. 2200. Egen översättning. I original: “well-placed 500 kg projectile is sufficient to render a military objective useless, there is no reason to use a 10 ton bomb or a series of projectiles aimed without sufficient precision”.

⁹² Se vidare Camilla G. Cooper, ‘Ensuring Lawful Use of Autonomous Weapons: An Operational Perspective’, *Journal of International Humanitarian Legal Studies*, 2024, s. 1-30.

⁹³ Chris Jenks och Rain Liivoja, ‘Machine autonomy and the constant care obligation’, ICRC Humanitarian Law & Policy blog, den 11 december 2018, <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2018/12/11/machine-autonomy-constant-care-obligation/>; Jensen, ‘Autonomy and Precautions in the Law of Armed Conflict’, 2020, s. 587.

⁹⁴ Yuval Abraham, ‘“Lavender”: The AI machine directing Israel’s bombing spree in Gaza’, +972 Magazine, den 3 april 2024, <https://www.972mag.com/lavender-ai-israeli-army-gaza/> (Yuval Abraham, ‘“Lavender”: The AI machine directing Israel’s bombing spree in Gaza’, 2024).

dödsfall och skador, samt skador på civil egendom, särskilt mot bakgrund av att Gaza till stor del utgörs av en tät stadsmiljö.⁹⁵ Skadorna har också förvärrats givet andra aspekter av Israels bekämpningsprocesser och metoder, så som sättet som förhandsvarningar till civilbefolkningen används eller inte används, användningen av artificiell intelligens vid verifiering av mål och åsidosättande av de rättsliga kraven i vidare bemärkelse.⁹⁶ Detta har bland annat lett till anklagelser om urskillningslösa bombningar, anfall mot civila, brott mot mänskligheten och folkmord.⁹⁷ Den väpnade konflikten mellan Israel och Hamas belyser också de skillnader som asymmetrierna mellan parterna i konflikten har när det gäller förmågan att följa skyldigheterna under den humanitär rätt.⁹⁸ Även om det finns många faktorer som har påverkat de höga civila dödstalen så illustrerar exemplet tydligt vilken påverkan valet av vapen kan ha.

Som tidigare påpekats kan detta vara ett område som i hög grad påverkas av den framtida tekniska utvecklingen. Det kan vara så att automatiserade processer eller system som stöds av artificiell intelligens i framtiden kan användas för att avgöra vad som är ”praktiska möjliga försiktighetsmått” under omständigheterna vid en given tidpunkt, och faktiskt ta in mer information än vad en människa kan göra. Samtidigt genererar ny teknik flera nya frågor om kontroll över och bedömning av hur dessa tekniker fungerar, som för närvarande inte kan beskrivas i detalj. Det är därför av betydelse att även fortsättningsvis nära följa teknikutvecklingen utifrån ett rättsligt perspektiv.

⁹⁵ Natasha Bertrand och Katie Bo Lillis, 'Nearly half of the Israeli munitions dropped on Gaza are imprecise 'dumb bombs,' US intelligence assessment finds', CNN, den 14 december 2023, <https://edition.cnn.com/2023/12/13/politics/intelligence-assessment-dumb-bombs-israel-gaza/index.html>. Se också Tara Corp och Josef Federman, 'Israel could have used smaller weapons against Hamas to avoid deaths in Gaza tent fire, experts say', AP, den 31 maj 2024, <https://apnews.com/article/bomb-rafah-civilians-israel-us-ada219d17926a14ca8c179338d53d109>.

⁹⁶ Se till exempel Patrick Kingsley, Natan Odenheimer, Bilal Shbair, Ronen Bergman, John Ismay, Sheera Frenkel och Adam Sella, 'Israel Loosened Its Rules to Bomb Hamas Fighters, Killing Many More Civilians', New York Times, den 26 december 2024, <https://www.nytimes.com/2024/12/26/world/middleeast/israel-hamas-gaza-bombing.html>; Yuval Abraham, 'A mass assassination factory': Inside Israel's calculated bombing of Gaza', +972 Magazine, den 30 november 2023, <https://www.972mag.com/mass-assassination-factory-israel-calculated-bombing-gaza/>; och Yuval Abraham, 'Lavender': The AI machine directing Israel's bombing spree in Gaza', 2024. Se också Mark Lattimer, 'Assessing Israel's Approach to Proportionality in the Conduct of Hostilities in Gaza', Lawfare blog, den 16 november 2023, <https://www.lawfaremedia.org/article/assessing-israel-s-approach-to-proportionality-in-the-conduct-of-hostilities-in-gaza>; och Luigi Daniele, 'A lethal misconception, in Gaza and beyond: disguising indiscriminate attacks as potentially proportionate in discourses on the laws of war', EJIL:Talk! blog, den 7 november 2023, <https://www.ejiltalk.org/a-lethal-misconception-in-gaza-and-beyond-disguising-indiscriminate-attacks-as-potentially-proportionate-in-discourses-on-the-laws-of-war/>. Det finns många faktorer som har tillskrivits de höga civila dödstalen i dessa fientligheter, som är för många för att räknas upp här.

⁹⁷ Se vidare UN Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel, 'Detailed findings on the military operations and attacks carried out in the Occupied Palestinian Territory from 7 October to 31 December 2023', UN Doc. A/HRC/56/CRP.4, den 10 juni 2024 (Detailed findings on the military operations and attacks carried out in the Occupied Palestinian Territory from 7 October to 31 December 2023, den 10 juni 2024); och Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel, den 11 september 2024.

⁹⁸ Se också Marco Sassöli, 'International Humanitarian Law Rules, Controversies, and Solutions to Problems Arising in Warfare (Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019), s. 373, mom. 8.349.

2.7 “Oavsiktliga” och “överdrivna” förluster under artikel 57(2)(a)(ii) och (iii) – ett stegvist förhållningssätt

Ovan nämndes att det är först efter det att skyldigheten enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I har genomförts som skyldigheterna i artikel 57(2)(a)(iii) TP I kan övervägas. Enligt artikel 57(2)(a)(iii) TP I ska den anfallande parten:

“avstå från beslut att inleda anfall som kan förväntas medföra oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen, skador på civilpersoner och civil egendom eller en kombination därav, vilka skulle vara *överdrivna* vid jämförelse med den avsedda, konkreta och direkta militära fördelen med anfalllet” (egen kursivering).

Sådana anfall ska avstås ifrån eftersom anfall som kan förväntas orsaka oavsiktliga civila skador som är större än den förväntade konkreta och direkta militära fördelen är urskillningslösa enligt artikel 51(5)(b) TP I, och därmed förbjudna.⁹⁹

Anfall som leder till oavsiktliga civila skador som *inte* är överdrivna i förhållande till den direkta och konkreta militära fördelen är dock inte olagliga i sig. Den förväntade militära fördelen måste vara ”direkt” och ”konkret”. ”Direkt” innebär att fördelen ska vara relativt nära i tid. ”Konkret” innebär att fördelen ska vara substantiell eller påtaglig.¹⁰⁰ Av detta följer motsatsvis att vaga, hypotetiska, långsiktiga eller indirekta fördelar med ett anfall (t.ex. moraliska, politiska eller ekonomiska fördelar) sällan eller aldrig är att anse som direkta och konkreta.

Det finns en skillnad mellan vad som avses med ”oavsiktliga förluster” i 57(2)(a)(ii) och (iii) TP I. Den förra talar om ”oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen samt skador på civilpersoner och civil egendom” medan den senare hänvisar till ”oavsiktliga förluster [...] som är överdrivna vid jämförelse med den avsedda, konkreta och direkta militära fördelen med anfalllet”. Vid en första anblick verkar de två ligga mycket långt ifrån varandra. Det finns en betydande skillnad mellan ”oavsiktliga förluster” som inte nödvändigtvis gör ett anfall olagligt, och ”oavsiktliga förluster som är [...] överdrivna vid jämförelse med den avsedda, konkreta och direkta militära fördelen med anfalllet”, vilket är förbjudet. Om ett anfall leder till skador på civila som inte är överdrivna, är det inte nödvändigtvis olagligt. Därför är det viktigt att betrakta dessa skyldigheter med ett stegvist förhållningssätt. Om inte alla försiktighetsåtgärder vidtas vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder för att först undvika att civila skadas, skulle det tas mycket liten hänsyn till humanitet vid implementering av artikel 57(2)(iii) TP I. På samma sätt kan artikel 57(2)(b) TP I inte betraktas som en följd av att bedömningen i artikel 57(2)(a)(i) - (iii) TP I har genomförts. Enligt artikel 57(2)(b) TP I är den anfallande

⁹⁹ TP I, artikel 51(4). Se vidare Romstadgan, artikel 8(2)(b)(iv).

¹⁰⁰ ICRC, 'Reducing Civilian Harm in Urban Warfare: A Commander's Handbook', 2021, s. 11, fotnot 8.

parten skyldig att avstå från beslut att inleda anfall om det visar sig att något av de villkor som anges i artikel 57(2)(a)(i) - (iii) TP I har ändrats. Upprepningen av kraven i artikel 57(2)(a)(i) - (iii) TP I i artikel 57(2)(b) TP I tyder på att det senare utgör en slutlig kontroll för att säkerställa att de faktorer som beaktades vid planeringen av och beslutet att genomföra anfallet inte har ändrats vid den tidpunkt då anfallet faktiskt genomförs, utan att det fortfarande är i enlighet med dessa regler.

2.8 Andra relevanta skyldigheter inför anfall

Denna rapport fokuserar på skyldigheterna att vidta alla praktiska möjliga försiktighetsåtgärder vid anfall enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I. Förpliktelsen kan dock inte övervägas i ett vakuum. Deras tillämpning är delvis beroende av att andra artiklar under humanitär rätt också följs och tillämpas. Dessa normer kan förstås som att de ger olika lager av skydd. Vissa regler är allmänt tillämpliga, och vissa bestämmelser blir mer och mer detaljerade i takt med att risken för oavsiktlig skada på skyddade personer och egendom ökar. Vilka rättsregler som är tillämpliga beror på de omständigheter som är för handen vid den aktuella tidpunkten. I detta avsnitt ges en kortfattad översikt över ett antal andra viktiga skyldigheter som också bör beaktas parallellt med tillämpningen av artikel 57(2) i TP I.

2.8.1 Skyldigheten att särskilja civila och civil egendom

Av artikel 51(2) TP I framgår att enskilda civila och civilbefolkningen inte får vara föremål för anfall. Artikel 52(1) TP I föreskriver vidare att civil egendom inte får bli föremål för anfall eller repressalier. Endast militära mål, enligt definitionen i artikel 52(2) TP I, kan bli föremål för anfall och bara i den utsträckning som andra rättsregler tillämpliga på bekämpningsprocessen så medger.¹⁰¹ Parterna i en väpnad konflikt är därför skyldiga att alltid göra åtskillnad mellan civila och kombattanter i internationella väpnade konflikter, eller stridande styrkor från icke-statliga väpnade grupper i icke-internationella väpnade konflikter, samt mellan civil egendom och militära mål.¹⁰²

Genom reglerna i artikel 51(4) och (5) TP I preciseras detta breda krav ytterligare. Reglerna förbjuder urskillningslösa anfall, närmare bestämt sådana anfall som inte

¹⁰¹ Både civila och civil egendom kan förlora sitt skydd mot anfall, om civila direkt deltar i fientligheterna eller om föremål genom som på grund av art, läge, ändamål eller användning effektivt bidrar till de militära operationernas genomförande och vars totala eller delvisa förstöring, beslagtagande eller neutralisering under de vid tidpunkten gällande förhållandena medför en avgjord militär fördel. Se vidare TP I, artiklarna 51(3) och 52(2), och Henckaerts och Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, 2005, regel 6 och regel 10.

¹⁰² Henckaerts och Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, 2005, regel 1 och regel 7. Se vidare regel 3-5 och 8-9.

gör åtskillnad mellan å ena sidan civila och civil egendom och å andra sidan militära mål. Enligt artikel 51(4)(b) TP I är det förbjudet att använda stridsmedel eller stridsmetoder som inte kan riktas mot ett *bestämt* militärt mål. Dessa krav förtydligas vidare i artikel 57 TP I för att säkerställa att åtgärder vid anfall genomförs för att särskilja civila och civil egendom från det militära målet för anfallet, och för att säkerställa att följderna av anfallet begränsas i enlighet med förbudet mot urskillningslösa anfall. I artikel 57(2)(a)(i) TP I åläggs de som planerar eller beslutar om ett anfall, ska göra ”allt som är praktiskt möjligt för att kontrollera att de mål mot vilka anfallen ska riktas varken är civilpersoner eller civil egendom och icke föremål för särskilt skydd utan att de är militära mål”, och ”att det inte är förbjudet enligt bestämmelserna i detta protokoll att anfalla dem”. Reglerna i artikel 57(2)(a)(ii), 57(2)(a)(iii), 57(2)(b), och 57(2)(c) TP I måste således ses mot bakgrund av dessa regler.

Förutom dessa regler finns regler om särskilt skydd för olika kategorier av personer och egendom.¹⁰³ Flera artiklar i TP I innehåller således restriktioner avseende förstörelse och skada på specifik egendom, så som anläggningar och installationer som innehåller farliga krafter, samt krav på att skydda den naturliga miljön mot omfattande, långvariga och svåra skador.¹⁰⁴ Vid planering och genomförande av militära operationer, särskilt vid anfall, måste också dessa särskilda skyddsregler tas i beaktande. Vidare föreskriver artikel 54(2) TP I att det är förbjudet att förstöra egendom som är nödvändig för civilbefolkningens överlevnad, såsom reservoarer och anläggningar för livsmedel och dricksvattenförsörjning. Det är också förbjudet med ”olaglig och godtycklig förstörelse eller tillägnelse av egendom i stor omfattning, som icke rättfärdigas av militär nödvändighet”.¹⁰⁵ Sådan egendom innefattar sjukvårdsformationer och sjukvårdsanstalter, materiel tillhörande stridskrafternas rörliga sjukvårdsformationer, medicinsk utrustning och byggnader, materiel och förråd tillhörande stridskrafternas fasta sjukvårdsanstalter, sjuktransporter, sjukvårdsfartyg, anläggningar på kusten, sjukrum på fartyg och

¹⁰³ TP I, artikel 51(1). Andra skyddade personer inkluderar: Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält, 75 UNTS 31, ratificerades av Sverige den 28 december 1953, SÖ 1953:14 (GK I), artiklarna 12, 13, 24, och 25; Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss, 75 UNTS 85, ratificerades av Sverige den 28 december 1953, SÖ 1953:15 (GK II), artiklarna 12-13, 36, och 39; Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående krigsfångars behandling, 75 UNTS 135, ratificerades av Sverige den 28 december 1953, SÖ 1953:16 (GK III) artiklarna 4 och 12-16; Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående skydd för civilpersoner under krigstid, 75 UNTS 287, ratificerades av Sverige den 28 december 1953, SÖ 1953:17 (GK IV), artiklarna 4, 16, och 20; och TP I, artiklarna 8, 10, 11, 15. Se också TP I, artiklarna 7, 9, 13. Annan skyddad egendom och restriktioner på anfall mot zoner eller egendom finns i: GK I artiklarna 19, 20, 23, 35 och 36; GK II artiklarna 23, 24, 27, 28, och 39; GK IV artiklarna 15-16, 18, 21, och 22; TP I artiklarna 12, 21, 22, 23, 24, 34, 45, 53-56, 59-60, 62-67, 71, 73, 76-77, 79, och 81. Se också Tilläggsprotokoll II till Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i icke-internationella väpnade konflikter 1977, 1125 UNTS 609, ratificerades av Sverige den 31 augusti 1979, SÖ 1979:23 (TP II), artiklarna 11-16.

¹⁰⁴ TP I, artiklarna 55 och 56.

¹⁰⁵ GK I artikel 50; GK II artikel 51.

sjukvårdstransporter.¹⁰⁶ Kulturegendom är också egendom som omfattas av ett särskilt rättsligt skydd.¹⁰⁷ Tilläggsprotokoll II till 1954 års Haagkonvention om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt inskräper kraven i artikel 57(2)(a)(ii) TP I att vidta försiktighetsåtgärder i situationer där ett anfall kan medföra skador på kulturegendom.¹⁰⁸

2.8.2 Skyldigheten att respektera och skydda

Parterna till en väpnad konflikt ska inte bara göra åtskillnad mellan civila, civil egendom och militära mål. De ska också respektera och skydda civila, civilbefolkningen och civil egendom.¹⁰⁹ Det är en bred och omfattande skyldighet som gäller för ”parterna i konflikten” och omfattar både regeringen, statens väpnade styrkor och civila myndigheter.

Artikel 51(1) TP I föreskriver att civilbefolkningen och enskilda civila ska åtnjuta allmänt skydd mot faror i samband med militära operationer. Som nämnts får civil egendom inte utsättas för anfall eller repressalier.¹¹⁰ Ytterligare specifika artiklar om skydd är tillämpliga på olika kategorier av skyddade personer och egendom.¹¹¹ Vidare är parter till väpnade konflikter skyldiga att ”alltid och särskilt efter varje strid” uppsöka och omhänderta sårade och sjuka,¹¹² vilket måste beaktas under planering.¹¹³ Sjuktransporter, såsom ambulanser, sjukvårdspersonal och civilförsvarsstyrkor, såsom brandkårer och andra civila myndigheter som ansvarar för evakuering och skydd av civilbefolkningen måste respekteras och skyddas.¹¹⁴ På

¹⁰⁶ GK I, artiklarna 19, 20, 33-36; GK II, artiklarna 21-25, 27-28, 33 och 38-39; och GK IV, artikel 18 och 53. Se vidare TP I, artikel 85(4)(d). Se också GK III artikel 18; och Knut Dörmann, Liesbeth Lijnzaad, Marco Sassöli och Philip Spoerri (red. kommitté), *Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field* (u. 2., Cambridge: Cambridge University Press, 2016) (Dörmann et al., *Commentary to the First Geneva Convention*, 2016), artikel 50, mom. 3005-3016; och Knut Dörmann, Liesbeth Lijnzaad, Marco Sassöli och Philip Spoerri (red. kommitté), *Commentary on the Second Geneva Convention: Convention (II) for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick, and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea* (u. 2, Cambridge: Cambridge University Press, 2017) (Dörmann et al., *Commentary to the Second Geneva Convention*, 2017), artikel 51, mom. 3116-3126.

¹⁰⁷ TP I, artikel 53 och Konvention om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt jämte tilläggsprotokoll, Haag den 14 maj 1954, 249 UNTS 240, ratificerades av Sverige den 22 april 1985, SÖ 1985:7, artikel 2.

¹⁰⁸ 1999 Tilläggsprotokoll II till konventionen om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt, 2253 UNTS 172, Riksdagen godkände att Sverige ska ratificera protokollet den 14 juni 2017 (1999 års Tilläggsprotokoll II till Kulturkonventionen), artikel 7.

¹⁰⁹ TP I, artiklarna 51 och 52(2). Se också Henckaerts och Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, 2005, reglerna 1-10.

¹¹⁰ TP I, artikel 52.

¹¹¹ TP I, artikel 51(1). Se vidare fotnot 103 och 106 ovan.

¹¹² GK I, artikel 15(1).

¹¹³ Se vidare kapitel 3.

¹¹⁴ GK I, artiklarna 18 24-26, 35; GK II, artikel 36; GK IV, artiklarna 20 och 21; och TP I, artiklarna 15, 21, 63-67 och 71.

samma sätt är personal som deltar i hjälpaktioner och dess utrustning skyddade.¹¹⁵ Parter till väpnade konflikter har dessutom en skyldighet att tillåta och underlätta snabb och fri passage för alla hjälpsändningar, all utrustning och all personal som tillhandahålls enligt protokollet, även om hjälpen är avsedd för motpartens civilbefolkning.¹¹⁶ Detta skydd är ett tillägg till det allmänna skyddet av civila och civil egendom. Dessa särskilda skyddsåtgärder ska också beaktas vid planering av anfall, utöver den bredare skyldigheten att skydda civila från de faror som uppstår till följd av militära operationer.

Att respektera och skydda är två distinkta förpliktelser under humanitär rätt.¹¹⁷ Skyldigheten att respektera är en negativ skyldighet, och innebär att inte rikta anfall mot, eller på annat sätt skada, skyddade personer eller egendom (t.ex. genom omänsklig behandling, hot, skrämsel, angrepp eller på annat sätt skada dem).¹¹⁸ Skyldigheten att skydda är en positiv skyldighet att vidta åtgärder för att avvärja potentiell skada som uppstår till följd av de faror i samband med den väpnade konflikten som kan uppstå på grund av den skyddade personens eller egendomens särskilda sårbarhet och behov.¹¹⁹ Detta inkluderar att vidta åtgärder för att skydda personer eller egendom från skada av tredje part eller andra parter i konflikten.¹²⁰ Skyddet av civilpersoner och civil egendom i väpnade konflikter måste respekteras av väpnade styrkor tillhörande parterna i den väpnade konflikten.

2.8.3 Försiktighet vid genomförande av militära operationer

I tillägg till artikel 57(2) TP I, som rör försiktighetsåtgärder vid anfall, finns ytterligare ett lager av skydd för civila och civil egendom. Artikel 57(1) TP I innehåller en skyldighet att skydda civilbefolkningen, civila och civil egendom *vid militära operationer mer generellt*.¹²¹ Med militära operationer avses enligt ICRC alla förflyttningar, operationer och annan militär verksamhet som utförs av de väpnade styrkorna i samband med strid eller med fientligheternas genomförande i

¹¹⁵ TP I, artikel 71(2) och Henckaerts och Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, 2005, regler 31 och 32. Se också TP II, artikel 18(2).

¹¹⁶ TP I, artikel 70(2) och Henckaerts och Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, 2005 regel 55. Se vidare TP II, artikel 18(2). Se också EWIPA 2022, 4.4.

¹¹⁷ Dörmann *et al.*, *Commentary to the Second Geneva Convention*, 2017, artikel 12, mom. 1398.

¹¹⁸ Jean S. Pictet (red.), *Commentary IV Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War* (Genève: ICRC, 1958) (Pictet, *Commentary IV Geneva Convention*, 1958), artikel 27, s. 200-205. Se också Dörmann *et al.*, *Commentary to GCII*, 2017, artikel 12, mom. 1398 och 1400.

¹¹⁹ Pictet, *Commentary IV Geneva Convention*, 1958, artikel 27, s. 200-205. Se också Dörmann *et al.*, *Commentary to the Second Geneva Convention*, 2017, artikel 12, mom. 1398 och Knut Dörmann, Liesbeth Lijnzaad, Marco Sassöli och Philip Spoerri (red. kommitté), *Commentary on the Third Geneva Convention: Convention (III) Relative to the Treatment of Prisoners of War* (u. 2, Cambridge: Cambridge University Press, 2021), Introduction, mom. 22-23.

¹²⁰ Dörmann *et al.*, *Commentary to the First Geneva Convention*, 2016, Gemensam artikel 1, mom. 150-153.

¹²¹ Se vidare Michael N. Schmitt (red.), *Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations* (u. 2, Cambridge: Cambridge University Press, 2017), s. 477.

övrigt. Det kan till exempel handla om markoperationer i tätbebyggda områden, upprättande av militära anläggningar, inklusive baser, samt försvarsförberedelser och sökoperationer.¹²² Begreppet innefattar enligt luftstridsmanualen såväl operationer som innebär faktisk eller potentiell användning av våld mot motståndaren som insatser till direkt stöd för sådana insatser.¹²³

2.8.4 Försiktighetsmått avseende följderna av anfall

Artikel 58 TP I beskrivs ofta som en regel som behandlar ”passiva försiktighetsåtgärder”. I ICRC:s kommentar betonas att bestämmelsen avser ”åtgärder som varje makt måste vidta på sitt eget territorium till förmån för sina medborgare eller på territorium under dess kontroll”.¹²⁴ Stater som försvarar eller genomför anfall mot fienden på sitt territorium ska således vidta åtgärder i enlighet med artikel 58 TP I, i tillägg till att uppfylla de krav på åtgärder som regleras i artikel 57 TP I.¹²⁵ Artikel 58 TP I ålägger parterna i konflikten att i möjligaste mån sträva efter att förflytta civilbefolkning, civilpersoner och civil egendom som står under deras kontroll från grannskapet av militära mål,¹²⁶ undvika att förlägga militära mål till platser belägna inom eller i närheten av tätbefolkade områden och vidta övriga nödvändiga försiktighetsmått i syfte att skydda civilbefolkning, civilpersoner och civil egendom som står under deras kontroll mot faror som uppkommer till följd av militära operationer.¹²⁷

2.8.5 Skyldigheten att röja, bortforsla och förstöra explosiva lämningar efter krig

Utöver de krav som gäller före och under användningen av specifika vapen innehåller humanitär rätt också skyldigheter för parterna i den väpnade konflikten att röja upp explosiva lämningar av de vapen som använts. Detta är ett relativt nytt rättsområde som utvecklats sedan 1990-talet mot bakgrund av de omfattande och långsiktiga hot som explosiva lämningar av krig utgör för civila och andra. Protokoll V till Vapenkonventionen om explosiva lämningar efter krig till

¹²² ICRC, 'Reducing Civilian Harm in Urban Warfare: A Commander's Handbook', 2021, 11. I original: "refers to all movements, manoeuvres and other activities carried out by the armed forces with a view to combat or related to hostilities. These include, for example, ground operations in urban areas, the establishment of military installations including bases, defensive preparations and search operations".

¹²³ HCPR Manual 2013, s. 9.

¹²⁴ Sandoz et al., *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977*, 1987, artikel 58 TP I, s. 692, mom. 2239. Egen översättning. I original: "measures which every Power must take in its own territory in favour of its nationals, or in territory under its control".

¹²⁵ Begreppet anfall inkluderar båda offensiva och defensiva våldshandlingar, TP I, artikel 49.

¹²⁶ Observera vidare GK IV, artikel 49.

¹²⁷ TP I, artikel 58(a)-(c).

Vapenkonventionen är det mest allmänt tillämpliga regelverket för det breda spektrumet av oexploderad och övergiven ammunition.¹²⁸

När aktiva fientligheter har upphört och så snart som möjligt, ska enligt artikel 3(2) Protokoll V till Vapenkonventionen varje stat ansluten till protokollet och part i en väpnad konflikt utmärka och röja samt bortforsla eller förstöra explosiva lämningar efter krig i drabbade områden som står under dess kontroll. Ytterligare krav på att reducera risken som följer av explosiva lämningar efter krig regleras i protokollets artikel 3(3).¹²⁹ Artikel 5(1) anger vidare att de anslutna parterna och parterna i en väpnad konflikt ska ”vidta alla möjliga försiktighetsåtgärder inom territorier de kontrollerar där det förekommer explosiva lämningar efter krig för att skydda civilbefolkningen, enskilda civilpersoner och civila föremål mot riskerna för och följderna av explosiva lämningar efter krig”. Det är en positiv skyldighet att skydda civila från detta specifika hot. Försiktighetsåtgärderna omfattar varningsåtgärder, utbildning om risker, utmärkning, avspärning och bevakning av områden där det finns explosiva lämningar efter krig.¹³⁰

Artikel 6 uttrycker ytterligare skyldigheter avseende skydd av humanitära delegationer och organisationer mot följder av explosiva lämningar efter krig. Däri inkluderas att på begäran av en sådan humanitär delegation eller organisation, i görligaste mån, tillhandahålla information om platsen för alla explosiva lämningar av krig som den känner till på det territorium där den begärande humanitära delegationen eller organisationen kommer att verka eller är verksam.¹³¹ De anslutna staterna ska också införa de allmänna förebyggande åtgärder som anges i del tre i den tekniska bilagan till Protokoll V till Vapenkonventionen.

Avseende röjning av klusterammunition finns specifika skyldigheter i Konventionen om klusterammunition från 2008.¹³² Specifika förpliktelser om röjning, bortforsling, destruktion och underhåll av minor regleras också i Protokoll II till Vapenkonventionen om förbud mot eller restriktioner i användningen av minor, försåtsvapen och andra anordningar, i dess ändrade lydelse från 1996.¹³³

¹²⁸ Se definitioner i Protokoll om explosiva lämningar efter krig 2003, 2399 UNTS 1, ratificerades av Sverige den 2 juni 2004, SÖ 2004:47 (Protokoll V till CCW 2003) artikel 2.

¹²⁹ Se vidare Protokoll V till CCW 2003, artikel 4 om krav på att registrera, behålla och överföra information.

¹³⁰ Protokoll V till CCW 2003, artikel 5(1). Se vidare Del 2 Teknisk bilaga.

¹³¹ Protokoll V till CCW 2003, artikel 6(1)(b)

¹³² Se Konvention om klusterammunition 2008, 2688 UNTS 39, ratificerades av Sverige den 23 april 2012, SÖ 2012:35, artikel 4. Se vidare Mine Action Review, 'Clearing Cluster Munition Remnants: Report for the Twelfth Meeting of States Parties to the 2008 Convention on Cluster Munitions', den 1 augusti 2024, <https://www.mineactionreview.org/documents-and-reports/clearing-cluster-munition-remnants-2024>.

¹³³ Se reviderat Protokoll II till CCW 1996, artiklarna 3(2) och 10.

3 Åtgärder för att undvika civila skador

Efter att i det förra kapitlet ha övervägt vad artikel 57(2)(a)(ii) TP I kräver av dem som planerar eller beslutar om ett anfall, berörs i detta kapitel några vanliga åtgärder som ofta identifieras av väpnade styrkor som åtgärder för att undvika eller minska oavsiktliga skador på civila och civil egendom vid anfall. I detta kapitel analyseras om dessa verkligen kan klassificeras som försiktighetsåtgärder vid anfall enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I, eller om de mer korrekt beskrivs som försiktighetsmått avseende följderna av anfall enligt artikel 58 eller försiktighetsåtgärder vid genomförandet av militära operationer enligt artikel 57(1) TP I. Här diskuteras också vilka konsekvenser de olika tolkningarna får.

3.1 Att särskilja allmänna försiktighetsåtgärder från försiktighetsåtgärder vid anfall

I debatten framhålls ofta att humanitär rätt kräver att parter i väpnade konflikter ska iakttä försiktighet för att skydda civila och civil egendom. Mindre vanligt är att man urskiljer vilken typ av försiktighetsåtgärder som avses. Som visats ovan hänvisas det till försiktighet i ett stort antal instrument och i ett stort antal artiklar i TP I.¹³⁴ Samtliga dessa åtgärder syftar till att skydda civila och civil egendom vid anfall. Att behandla detta stora antal och skilda typer av skyldigheter som en enhetlig grupp försvårar dock möjligheten att förstå vilka åtgärder som ska genomföras enligt artikel 57(2)(a)(ii) i TP I. Dessutom blir det svårare att förstå hur vidtagande av dessa åtgärder kan förbättras för att stärka skyddet av civila och civil egendom.¹³⁵

Evakuering är ett exempel på en försiktighetsåtgärd som kan vidtas för att skydda civila liv från ett förestående anfall. Den kan både utgöra en åtgärd för att skydda civila från följderna av militära operationer under artikel 57(1) TP I, för att skydda civila från följderna av motståndarens anfall enligt artikel 58 eller för att minska oavsiktlig civil skada i samband med egna anfall enligt artikel 57(2)(a)(ii). En evakuering kan komma att beordras ganska långt innan ett förestående anfall, men ytterligare evakuering kan även komma att ske omedelbart före anfallet. Under anfallet kan även evakueringsvägar för civilbefolkningen upprättas och kommuniceras till civila myndigheter, humanitära organisationer och

¹³⁴ TP I, artiklarna 57(1) och 58, Protokoll V till CCW 2003 och Reviderat protokoll II till CCW 1996, artikel 3(10). Se också 1999 års Tilläggsprotokoll II till Kulturkonventionen, artikel 7.

¹³⁵ En förklaring är att det inte finns tillräcklig åtskillnad mellan försiktighetsåtgärder som en norm från en princip. Det är utom räckvidden av denna rapport, men är ett område för vidare forskning. Se Anaïs Maroonian, 'Proportionality in International Humanitarian Law: A Principle and a Rule', Articles of War blog, den 24 oktober 2022, <https://lieber.westpoint.edu/proportionality-international-humanitarian-law-principle-rule/>.

civilbefolkningen. Exempel på detta stegvisa tillvägagångssätt kan ses i Ukraina före maj 2024, då cirka 11 000 civila evakuerades från Kharkiv innan ryska styrkor anföll staden.¹³⁶ Ryssland evakuerade också civila i Kursk-regionen före och under de ukrainska styrkornas framryckning i området sommaren 2024.¹³⁷ Det rapporterades även att Ukraina inrättade säkra passager för evakuering av civila under denna framryckning.¹³⁸ Ukrainas säkra passager utgör försiktighetsåtgärder vid anfall, medan de ryska evakueringarna kan utgöra antingen försiktighetsmått enligt artikel 58(a) TP I eller under artikel 57(1) TP I, eller båda.¹³⁹

Att utfärda varningar om ett förestående anfall kan på liknande sätt falla under antingen artikel 58(c) eller artikel 57(c) TP I, eller båda. Indikativa faktorer kan vara tiden mellan det att evakueringen eller varningen sker och när anfallet påbörjas. Både artikel 3(10)(b) i Protokoll II till Vapenkonventionen respektive artikel 5 i Protokoll V om Explosiva lämningar efter krig till Vapenkonvention innehåller

¹³⁶ 'Thousands of people evacuated from Ukraine's Kharkiv region', Le Monde, den 23 maj 2024, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/05/23/thousands-of-people-evacuated-from-ukraine-s-kharkiv-region_6672404_4.html; och Shaun Walker, 'Why the hell didn't you leave earlier?': the battle to evacuate residents as Russia advances in Kharkiv', The Guardian, den 18 maj 2024, <https://www.theguardian.com/world/article/2024/may/18/nothing-to-go-back-to-residents-of-vovchansk-relive-the-nightmare-of-a-hasty-evacuation>. Se också Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR), 'Report on the Human Rights Situation in Ukraine: 1 March 2024 – 31 May 2024', den 3 juli 2024, mom. 28.

¹³⁷ 'Russia evacuates thousands from Kursk as Ukrainian armed forces advance', Al Jazeera, den 15 augusti 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/8/15/russia-evacuates-thousands-from-kursk-as-ukrainian-forces-advance> (Al Jazeera, 'Russia evacuates thousands from Kursk as Ukrainian armed forces advance', den 15 augusti 2024); och 'Russia to evacuate thousands more from Kursk region attacked by Ukraine', Reuters, den 15 augusti 2024, <https://www.reuters.com/world/europe/russia-evacuate-thousands-more-kursk-region-attacked-by-ukraine-2024-08-15/> (Reuters, 'Russia to evacuate thousands more from Kursk region attacked by Ukraine', den 15 augusti 2024).

¹³⁸ Nate Ostiller, 'Kyiv opens hotline for Russian citizens in Kursk Oblast to request aid, evacuation to Ukraine', The Kyiv Independent, den 15 augusti 2024, <https://kyivindependent.com/kyiv-opens-hotline-for-russians-in-kursk-oblast-to-request-aid-evacuation-to-ukraine/> (Kyiv Independent, 'Kyiv opens hotline for Russian citizens in Kursk Oblast to request aid, evacuation to Ukraine', den 15 augusti 2024). Evakueringar som genomförts av rysk militär på ukrainskt territorium har också inneburit att människor har bearbetats genom så kallade "filtreringsläger", vilket lett till ytterligare kränkningar av IHR och mänskliga rättigheter, inklusive internationella brott. Se till exempel UN Meetings Coverage: Security Council, 'Reports of Russian Federation Forces Putting Ukrainian Civilians in 'Filtration' Camps Must Be Investigated, Senior Officials Tell Security Council', SC/15023, den 7 september 2022, <https://press.un.org/en/2022/sc15023.doc.htm>; och OHCHR, 'Human Rights Situation During the Russian Occupation of Territory of Ukraine and its Aftermath: 24 February 2022-31 December 2023', den 20 mars 2024, moms. 44 och 66. Det finns också rapporter om att ryska styrkor, under tiden de etablerade kontroll, beskött civila bilar och människor som försökte fly. Se, till exempel, OHCHR, 'Two-Year Update: Protection of civilians: impact of hostilities on civilians since 24 February 2024', den 22 februari 2024 (OHCHR, 'Two-Year Update: Protection of civilians: impact of hostilities on civilians since 24 February 2024', 2024), s. 5.

¹³⁹ Se också Emanuela-Chiara Gillard, 'Enhancing the security of civilians in conflict', Chatham House, rapport, april 2024 (Gillard, 'Enhancing the security of civilians in conflict', 2024). IHR föreskriver särskilda skyldigheter att evakuerar vissa kategorier av personer, t.ex. sårade, sjuka och skeppsbrutna. IHR innehåller också restriktioner för evakuering av civilbefolkningen i ockuperade territorier och icke-internationella väpnade konflikter. Dessutom finns det omfattande restriktioner för evakuering under ockupation och icke-internationella väpnade konflikter, på grund av civilbefolkningens särskilda sårbarhet under dessa omständigheter. Att ta hänsyn till detta ligger utanför ramen för denna rapport och motiverar ytterligare forskning.

varning som en försiktighetsåtgärd för att skydda civila.¹⁴⁰ Ju närmare anfallet i tid som en varning utfärdas, desto mer sannolikt är det att den omfattas av artikel 57(2)(a)(ii) TP I. Evakueringar och varningar har genomförts frekvent i de väpnade konflikterna mellan Ukraina och Ryssland, och av Israel i dess krigföring i Gaza.¹⁴¹ Båda dessa konflikter har dock väckt oro för att överträdelser mot humanitär rätt har begåtts, inklusive krigsförbrytelser.¹⁴² Det har bland annat inneburit att områden som tidigare utsetts till humanitära säkra zoner har evakuerats samt att oklara och motstridiga tidsangivelser lämnats och att tiden eller stödet för en säker evakuering har varit otillräcklig.¹⁴³ Därutöver har det också förekommit att civila som evakuerats har utsatts för anfall, och att civila som inte evakuerats inte har åtskilts från militära mål under det efterföljandet anfallet.¹⁴⁴ Dessa erfarenheter tyder på att såväl evakueringsåtgärder som förhandsvarningar är åtgärder som kräver planering och koordinering för att få avsedd effekt.

Att behandla försiktighetsåtgärder som följer av olika bestämmelser som en enhetlig kategori av bestämmelser kan dessutom bidra till att försiktighetsåtgärder vid val av stridsmedel och anfallsmetoder förbises eller inte övervägs i sin helhet. Ett exempel där så har skett är den lista som framtagits av en grupp militära och akademiska experter, där över tjugo försiktighetsåtgärder enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I identifierats vid användning av autonoma vapen. Av dessa tjugo förslag till åtgärder rörde endast två valet att utplacera och använda ammunition (inklusive val av storlek och typ) som minskar risken för skada på civila och civil egendom.¹⁴⁵ Ytterligare en försiktighetsåtgärd är att tillförsäkra att ”befälhavaren och operatörerna har en djup och grundlig förståelse för kapaciteten och funktionerna av

¹⁴⁰ Andra åtgärder är riskutbildning för civilbefolkningen, markering, inhägnad och övervakning av områden som drabbats av explosiva lämningar efter krig. Tekniska bilagan till Protokoll V CCW 2003 inkluderar definitioner och god praxis avseende dessa åtgärder.

¹⁴¹ Al Jazeera, 'Russia evacuates thousands from Kursk as Ukrainian armed forces advance', 15 augusti 2024; och Reuters, 'Russia to evacuate thousands more from Kursk region attacked by Ukraine', den 15 augusti 2024.

¹⁴² Se, till exempel, OHCHR, 'Two-Year Update: Protection of civilians: impact of hostilities on civilians since 24 February 2024', 22 February 2024, s. 5; och Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, den 27 maj 2024, mom. 100.

¹⁴³ Nidal Al-Mughrabi och James Mackenzie, 'Israeli army orders fresh evacuations in Gaza as fighting continues', Reuters, den 16 augusti 2024, <https://www.reuters.com/world/middle-east/israeli-army-orders-fresh-evacuations-gaza-fighting-continues-2024-08-16/>.

¹⁴⁴ Se till exempel, OHCHR, 'Two-Year Update: Protection of civilians: impact of hostilities on civilians since 24 February 2024', 22 February 2024, s. 5; och Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, den 27 maj 2024, mom. 100. Se också Detailed findings on the military operations and attacks carried out in the Occupied Palestinian Territory from 7 October to 31 December 2023, den 10 juni 2024.

¹⁴⁵ The University of Queensland, Australia, 'Precautions in the Use of Autonomous Weapons Systems, Colloquium (Sydney, 19 April 2024)', s. 3 (Precautions in the Use of Autonomous Weapons Systems, Colloquium, 2024). Som diskuterades i avsnitt 2.4, artikel 57(2)(ii) inkluderar inte en bedömning av militär fördel, den ska beaktas först vid tillämpning av artikel 57(2)(a)(iii).

det system som används.”¹⁴⁶ Alla de andra förslagen rör åtgärder av olika kategorier som förvisso kommer att bidra till att minska oavsiktlig civil skada, men som likväl lämnar öppet frågan om inte mer skulle kunna göras också vid valet av vapen och stridsmedel, särskilt med hänsyn till kravet att undvika skada på civila och att skydda civila från följderna av anfall.

3.2 Åtgärder för att minska följder av explosiva vapen i urban miljö

Under Oslokonferensen 2024 diskuterades åtgärder i militära operationer för att implementera kraven enligt EWIPA. Kraven enligt EWIPA är bredare än skyldigheten enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I att vidta alla möjliga försiktighetsåtgärder vid valet av stridsmedel och anfallsmetoder i syfte att undvika, och i varje fall i möjligaste mån minska oavsiktlig civil skada. Ändå har ett stort antal av dessa krav också identifierats som försiktighetsåtgärder.¹⁴⁷ Dessa åtgärder utgör därför en användbar utgångspunkt för att analysera, såväl som ett sätt att förstå, skillnaden mellan de rättsliga skyldigheterna som följer av respektive artikel.

De viktigaste åtgärderna som identifierats för att minska oavsiktlig civil skada orsakad av explosiva vapen i stadsmiljöer är:

- Införlivande av kraven i nationell lagstiftning.¹⁴⁸
- Vägledning i militära handböcker.¹⁴⁹
- Granskning av vapen i enlighet med artikel 36 TP I.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Egen översättning. I original: "the commander and the operators have deep and thorough understanding of the capabilities and functionalities of the system in use". Se vidare Airwars och Article 36, 'Report on a Military Workshop on the Use of Explosive Weapons in Populated Areas' April 2024, s. 3-4.

¹⁴⁷ Se till exempel, Precautions in the Use of Autonomous Weapons Systems, Colloquium, 2024, s. 3.

¹⁴⁸ Bundesministerium der Verteidigung, 'First International Follow-up Conference to the Adoption of the Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons on Populated Areas (EWIPA Declaration): Statement by Germany in Session 1 – Military policies and practices', den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Germany_Session_1_3552b20222.pdf (Tyskland, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo).

¹⁴⁹ Nya Zeeland, 'Explosive Weapons in Populated Areas: Oslo Conference 2024: Session 1: Military policies and practices - Nicholas Clutterbuck, Deputy Permanent Representative to the Conference on Disarmament', den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/New_Zealand_Session_1_291b826496.pdf (Nya Zeeland, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo), s. 1, Nya Zeelands "Defence Force's Manual of Armed Forces Law" innehåller också erkännandet att väpnade konflikter ofta förs i områden som bebos av civila, däribland flyktingar och fördrivna personer.

¹⁵⁰ Norge, 'Keynote - Rear Admiral Bjørn-Erik Marthinsen/ Norwegian Defence Staff', Session 1: Military policies and practices, den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Rear_Admiral_Bjorn_Erik_Marthinsen_Norway_Session_1_94afdf9a9e.pdf, s. 3 (Norge, Huvudtal till Oslo konferens första session). Se också Schweiz, 'First International Follow-up Conference to the Adoption of the Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian

- Utbildning av militär personal, civil myndighetspersonal och humanitär personal om explosiva vapens egenskaper samt åtgärder för att minska oavsiktlig civil skada.¹⁵¹
- Inkludering av skyddet av civila och civil egendom i policy, doktrin och orderverk, däribland i högre chefs avsikt.¹⁵²
- Inkorporering av restriktioner och begränsningar baserade på relevanta försiktighetsåtgärder i insatsregler.¹⁵³
- Användning av personer med specifik fokus på området (eng. *focal points*) och annan relevant expertis inom väpnade styrkor, såsom juridiska rådgivare och civila experter, för att implementera försiktighetsåtgärder i den operativa inriktningen.¹⁵⁴
- Inkorporering av försiktighetsåtgärder för skyddet av civila och civil egendom i bekämpningsprocesser, särskilt vad avser listor över egendom som inte får bekämpas eller bara får bekämpas under vissa omständigheter (eng. *no-target lists* och *restricted targeting lists*), val av stridsmedel och

Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons on Populated Areas: H.E. M. Julien Thöni, Ambassadeur, Représentant permanent de la Suisse auprès de la Conférence du Désarmement - Statement to Session 1 : Military policies and practices', den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Switzerland_Session_1_372cd8e2b5.pdf, 2 (Schweiz, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo).

¹⁵¹ Norge, Huvudtal till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo, s. 2-3; Schweiz, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo, s. 1-2; Peru, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo; och Tyskland, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo, s. 2; och Finland, 'Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences arising from the use of Explosive Weapons in Populated Areas – Session 1: Military policies and practices', den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Finland_Session_1_41fa2c3543.pdf (Finland, Uttalande första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo), s. 1-2.

¹⁵² Vienna Military Workshop Report on Implementation of the EWIPA, januari 2024, s. 3 och 4. Se vidare Lane *et al.*, 'Opportunities to Improve Military Policies and Practices to Reduce Civilian Harm from Explosive Weapons in Urban Conflict', 2019, 7-10 för detaljerade förslag. Se också ICRC, 'Reducing Civilian Harm in Urban Warfare: A Commander's Handbook', 2021, s. 35-37.

¹⁵³ Belgien, 'First International Follow-up Conference to the Adoption of the Political Declaration on EWIPA – Statement of Belgium', den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Belgium_Session_1_f3cfe4c9f3.pdf, s. 2; Déclaration du Royaume du Maroc, Première Conférence internationale de suivi de l'adoption de la Déclaration politique sur le renforcement de la protection des civils contre les conséquences humanitaires découlant de l'utilisation d'armes explosives dans les zones peuplées (EWIPA), den 23 april 2024, http://cms.ewipa.org/uploads/Morocco_Session_1_c93332d0b0.pdf, s. 1.

¹⁵⁴ Belgien, 'First International Follow-up Conference to the Adoption of the Political Declaration on EWIPA – Statement of Belgium (session 1 – military policies and practices)', den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Belgium_Session_1_f3cfe4c9f3.pdf (Belgian, Uttalande till EWIPA:s Oslokonferens första session), s. 2; Marocko, 'Première Conférence internationale de suivi de l'adoption de la Déclaration politique sur le renforcement de la protection des civils contre les conséquences humanitaires découlant de l'utilisation d'armes explosives dans les zones peuplées (EWIPA): Déclaration du Royaume du Maroc', den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Morocco_Session_1_c93332d0b0.pdf (Marocko, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo), s. 1; och Airwars och Article 36, 'Report on a Military Workshop on the Use of Explosive Weapons in Populated Areas' april 2024, s. 3-4.

ammunition (eng. *weaponneering*), proportionalitetsbedömningar, utvärdering av skada till följd av vapenverkans (eng. *battle damage assessment*).¹⁵⁵

- Information om civilbefolkningen, inklusive civila ”livsmönster” i bekämpningsprocesser.¹⁵⁶
- Inkorporering av tidigare lärdomar avseende skydd av civila och civil egendom i militära operationer.¹⁵⁷
- Nära samarbete mellan militära och civila myndigheter.
- Røjning av oexploderad ammunition efter att stridigheterna avslutats.¹⁵⁸

Majoriteten av ovan identifierade förslag är åtgärder som behövs för att kunna genomföra försiktighetsåtgärder, snarare än att de utgör försiktighetsåtgärder vid anfall i sig. Till exempel kommer soldater i fält att behöva en grundläggande förståelse för att försiktighetsåtgärder behövs i första hand, innan de överväger vilka åtgärder som kan vara lämpliga i en given situation. De kommer, bland annat, att behöva utbildning i planeringsprocesser och verkan av olika vapen i olika miljöer. Kunskap är, utan tvekan, nyckeln för att kunna vidta försiktighetsåtgärder vid anfall.¹⁵⁹ Granskningen av olika vapen och metoder i enlighet med artikel 36 TP I bidrar också till att förstå de tekniska egenskaperna hos explosiva vapen och dess effekter i olika operativa miljöer, inklusive de direkta och indirekta effekterna på civila och/eller civil egendom.¹⁶⁰ Denna kunskap måste därefter kombineras med ytterligare information för att kunna välja det lämpligaste stridsmedlet och anfallsmetoden vid ett specifikt anfall. Den är emellertid inte en försiktighetsåtgärd i sig enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I. Försiktighetsåtgärderna vid anfall påverkar dessutom inte bara den militära planeringen inför varje enskilt anfall, utan även

¹⁵⁵ Till exempel Tyskland, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo, s. 2-3.

¹⁵⁶ Airwars och Article 36, 'Report on a Military Workshop on the Use of Explosive Weapons in Populated Areas' april 2024, s. 5.

¹⁵⁷ Airwars och Article 36, 'Report on a Military Workshop on the Use of Explosive Weapons in Populated Areas' april 2024, s. 3-4. Se också USA, 'DIR Dan E. Stigall - Remarks for the first international follow-up conference to the adoption of the Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons in Populated Areas, den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Dan_E_Stigall_Panel_1_020009f836.pdf (USA, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo).

¹⁵⁸ Finland, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo.

¹⁵⁹ Mot bakgrund av de utmaningar som ställs av motståndare som är inbäddade i civila samhällen, hävdar Corn och Smotherman att det är nödvändigt med en reviderad strategi för utbildning av militära ledare i IHR, som bland annat inkluderar ”ett åtagande om en etik av ständig omsorg – att ständigt försöka genomföra praktiskt möjliga åtgärder för att minska civila risker och annat onödigt lidande, utan att äventyra uppdraget” (egen översättning). Se vidare Geoff Corn och Tyler Smotherman, 'Combined Arms Maneuvers, Mission Command, and the Challenge of LOAC Implementation', Articles of War blog, den 26 september 2024, <https://lieber.westpoint.edu/combined-arms-maneuver-mission-command-challenge-loac-implementation/>.

¹⁶⁰ Vienna Military Workshop Report on Implementation of the EWIPA, januari 2024, s. 5.

militära och civila förberedelser i fredstid, inklusive civila myndigheters uppgifter vid evakuering samt vid nödhjälp, vård och skydd mot explosiva lämningar av krig.

Att upprätta olika typer av zoner för skydd av civila är en mer generell åtgärd för att skydda civila från militära operationer och/eller för att skydda civila från följderna av anfall snarare än en specifik försiktighetsåtgärd vid anfall.¹⁶¹ Som nämndes ovan i exemplet med evakueringskorridorer som upprättats av Ukraina i Kursk oblast är det kopplingen till enskilda anfall som är avgörande för om åtgärder ska anses utgöra försiktighetsåtgärder vid anfall eller om de utgör mer generella försiktighetsåtgärder enligt artikel 57(1) TP I eller artikel 58 TP I.¹⁶² Detsamma gäller för markeringar, stängsel och skyltar avseende användning av minor och explosiva lämningar av krig.¹⁶³

Vissa typer av zoner kan upprättas i fredstid, till exempel Åland som är en demilitariserad zon. Att upprätta sådana zoner, antingen före eller under fientligheterna, kommer att påverka genomförandet av de praktiskt möjliga försiktighetsåtgärderna vid anfall. Syftet med att upprätta sådana zoner är att minska civil närvaro i andra områden än zonerna, och på så sätt undvika att skada civila i skyddade områden, och minska anfallets påverkan på civila i området där anfallet genomförs.¹⁶⁴

På samma sätt är inkorporeringen av åtgärder för skydd av civila och civil egendom i militära orderverk en generell åtgärd som påverkar såväl bekämpningsprocessen som andra delar av operationen. Generella riktlinjer för skydd av civila kan påverka hur bekämpningsprocessen och andra bedömningar genomförs på ett övergripande plan, medan mer specifika försiktighetsöverväganden krävs för varje enskilt anfall. Ett exempel på generella riktlinjer kan vara att inkludera överväganden om skyddet av civila och civil egendom i doktrin, handböcker och order, inklusive specifika instruktioner och uppgifter till specifika enheter, från militärstrategisk ända ner till förbandsnivå.¹⁶⁵

¹⁶¹ GK I, artikel 23; GK IV, artiklarna 14 och 15; och TP I, artiklarna 59 och 60. Se vidare Gillard, 'Enhancing the security of civilians in conflict', 2024, 46; och FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the International Commission of Inquiry to investigate all alleged violations of international human rights law in the Libyan Arab Jamahiriya', UN Doc. A/HRC/17/44, den 12 januari 2012 (Report of the International Commission of Inquiry to investigate all alleged violations of international human rights law in the Libyan Arab Jamahiriya, den 12 januari 2012), mom. 230.

¹⁶² Kyiv Independent, 'Kyiv opens hotline for Russian citizens in Kursk Oblast to request aid, evacuation to Ukraine', den 15 augusti 2024. Se också Al Jazeera, 'Russia evacuates thousands from Kursk as Ukrainian armed forces advance', den 15 augusti 2024.

¹⁶³ Se vidare Protokoll V till CCW 2003 artikel 5 och protokollets tekniska bilaga. Se också Finland, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo.

¹⁶⁴ Se också Lane *et al.*, 'Opportunities to Improve Military Policies and Practices to Reduce Civilian Harm from Explosive Weapons in Urban Conflict', 2019, s. 11.

¹⁶⁵ Se också fotnot 2 ovan.

Att i operationsplaner och -ordrar betona att försiktighet ständigt ska iakttagas för att undvika oavsiktliga civila förluster och skador mot civila offer i proportionalitetsbedömningen är en åtgärd som faller inom artikel 57(1) TP I. Dessutom har sådana riktlinjer en inverkan på genomförandet av försiktighetsåtgärder enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I. Vissa militära operationer har i sin planering till och med satt upp en ”nolltolerans” mot civila offer till följd av anfall och militära operationer i stort.¹⁶⁶ Detta är dock inte den standard som artikel 57(2)(a)(ii) TP I uppställer. Den föreskriver att alla praktiska möjliga försiktighetsmått ska vidtas i syfte att undvika och i varje fall i möjligaste mån minska civila skador. Sådana strikta policykrav som ”nolltolerans” har därför fått kritik av vissa som en omöjlig standard att uppfylla.¹⁶⁷

Att uttrycka de krav som uppställs i artikel 57(2)(a)(ii) på ett sådant sätt kan dock leda till att de som planerar, beslutar och genomför anfall vidtar ytterligare åtgärder för att undvika och minska civil skada. Det kan också argumenteras för att de bättre återspeglar kraven i artikel 57(2)(a)(ii) TP I att i första hand ”undvika” och i andra hand ”minska” oavsiktliga förluster av civila liv och skador på civil egendom. Detta synsätt kan ställas i kontrast till förändringen av den israeliska försvarsmaktens bekämpningsprocess efter den 7 oktober 2023, att ”tillåta” ett stort antal civila dödsfall och skador om det anses kunna leda till att befäl inom Hamas kunde försättas ur stridbart skick. Denna inställning har troligen varit en faktor bland flera som har bidragit till att ett stort antal civila dödsfall och skador har rapporterats från konflikten mellan Israel och Hamas.¹⁶⁸ Israels sätt att tolka försiktighetsprincipen har mot denna bakgrund kritiserats för att inte vara tillräckligt kontext- och faktabaserad, och det har även framförts kritik att den potentiellt skulle kunna leda till att krigsförbrytelser begås i bekämpningsprocessen.¹⁶⁹

Det ska här påpekas att standarder som i realiteten inte går att uppnå inte nödvändigtvis är problematiska i sig. Alla stater inkluderar till exempel brottet mord som ett allvarligt brott i sina straffrättsystem i syfte att förhindra olagligt berövande av liv, och stater genomför komplexa och varierande åtgärder för att minska antalet mord till noll. Ingen stat har dock hittills uppnått detta. Det dimensionerande kriteriet är i det här relevanta fallet med försiktighetsåtgärder vid anfall snarare att skyldigheten består i att ”vidtaga *alla praktiska möjliga* försiktighetsmått” (egen kursivering). Som nämndes ovan kan ingen avkrävas att göra det omöjliga, men det som är praktiskt möjligt att göra måste däremot göras.

¹⁶⁶ Se till exempel FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the International Commission of Inquiry on Libya', den 8 mars 2012, UN Doc. A/HRC/19/68 (Report of the International Commission of Inquiry on Libya, den 8 mars 2012), para. 84; och Abraham, 'Lavender': The AI machine directing Israel's bombing spree in Gaza', april 2024.

¹⁶⁷ Vienna Military Workshop Report on Implementation of the EWIPA, januari 2024, s. 5.

¹⁶⁸ Se vidare fotnot 96 och 97 ovan.

¹⁶⁹ Se fotnot 48 ovan.

Begränsningar av vapenanvändning inom specifika områden, liksom restriktionslistor vid målval och reglering av befogenheter genom handlingsreglerna för användning av vissa vapen och mot vissa mål, är ytterligare exempel som faller inom både åtgärder enligt artikel 57(1) och åtgärder enligt artikel 57(2)(a)(ii) TP I.¹⁷⁰ Sådana åtgärder vidtas framför allt i relation till enskilda anfall, men kommer också att ha bredare effekt på den militära operationen i stort. De innebär att befälhavare påminns om att överväga användning av specifika vapen och stridsmetoder i olika stridssituationer. Att anta och implementera policyer och praxis, inklusive att begränsa eller avstå från att använda explosiva vapen i befolkade områden, ingår i de policyförslag som formulerats i EWIPA.¹⁷¹

Begränsningar av användningen av specifika vapen i urbana miljöer har bidragit till att avsevärt minska påverkan av fientligheter på civila i sådana miljöer. Till exempel inkluderade både *International Security Assistance Force* (ISAF) och *African Union Mission in Somalia* (AMISOM), i sina respektive uppdrag, begränsningar på användning av vapen på platser där civila sannolikt skulle vara närvarande som en åtgärd för att minimera de militära operationernas inverkan på civila.¹⁷² ISAF-uppdraget kombinerade detta med taktiska direktiv från befälhavare att använda den minsta möjliga sprängverkan för att uppnå det militära syftet.¹⁷³ AMISOM utvecklade och antog på liknande sätt en policy för indirekt eld som begränsar användningen av granatkastare och andra indirekta eldvapen i befolkade områden.¹⁷⁴ Motsvarande åtgärder är relevanta vid användning av minor.

En ytterligare åtgärd som lyfts fram i EWIPA är att implementera policyer och praxis för att begränsa eller avstå från att använda explosiva vapen i befolkade områden, när användningen av dem kan förväntas orsaka skada på civila eller civil egendom.¹⁷⁵ Vissa stater har vidtagit åtgärder liknande detta. Till exempel har Tyskland framhållit att skyddet av civilbefolkningen och civil infrastruktur tas i högsta beaktande vid användning av explosiva vapen,¹⁷⁶ vilket indikerar en annan

¹⁷⁰ Se vidare Lane *et al.*, 'Opportunities to Improve Military Policies and Practices to Reduce Civilian Harm from Explosive Weapons in Urban Conflict', 2019, s. 13-14.

¹⁷¹ EWIPA, 3.3.

¹⁷² UN OCHA, 'Complication of Military Policy and Practice: Reducing the humanitarian impact of the use of explosive weapons in populated areas', OCHA Policy and Studies Series, 2019 (UN OCHA, 'Reducing the humanitarian impact of the use of explosive weapons in populated areas: Complication of Military Policy and Practice', 2019), s. 18.

¹⁷³ UN OCHA, 'Reducing the humanitarian impact of the use of explosive weapons in populated areas: Complication of Military Policy and Practice', 2019, s. 18.

¹⁷⁴ UN OCHA, 'Reducing the humanitarian impact of the use of explosive weapons in populated areas: Complication of Military Policy and Practice', 2019, s. 18.

¹⁷⁵ EWIPA 2022, 3.3

¹⁷⁶ Tyskland, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo, s. 1.

emfas än andra i deras bekämpningsprocesser.¹⁷⁷ Detta i kombination med införlivad humanitär rätt i riktlinjer i ”mycket strikta och snäva termer” innebär att det i många fall inte skulle vara tillåtet att använda explosiva vapen i stadsmiljöer i en begränsad omfattning eller överhuvudtaget.¹⁷⁸ Ytterligare detaljer om specifika vapen, den noggrannhet som krävs för anfall i dessa miljöer, tillsammans med en indikation på andra faktorer som måste beaktas vid val och användning av explosiva vapen i befolkade områden skulle välkomnas, och kommer förhoppningsvis att utvecklas genom kommande översynskonferenser.

Sammanfattningsvis visar analysen ovan att åtgärder för att undvika och i varje fall i möjligaste mån minska oavsiktlig civil skada bättre kan beskrivas som åtgärder för att skydda civila från militära operationer och/eller försiktighetsåtgärder för att skydda civila från följderna av ett anfall. De åtgärder som har beskrivits i detta avsnitt är viktiga för att anfall i urban miljö ska vara i enlighet med humanitär rätt. Att åtgärderna genomförs är utan tvekan avgörande för skyddet av civila. Men det framkommer också att i de diskussioner som hittills förts om hur man undviker och minskar oavsiktlig civil skada har det varit mindre fokus på informationsutbyte och identifiering av åtgärder vid val och användning av vapensystem, trots att dessa troligen skulle ha en påtaglig positiv effekt.

¹⁷⁷ Kontraster mellan Belgiens och USA:s positioner. Se Belgien, uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo. USA uttalade uttryckligen att “we are learning”. Se USA, uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo.

¹⁷⁸ Tyskland, Uttalande till första sessionen vid EWIPA:s första översynskonferens i Oslo, s. 2.

4 Slutsatser

Denna rapport innehåller en detaljerad analys av kraven i artikel 57(2)(a)(ii) TP I vid användning av kombinerade vapensystem i urban miljö. I rapporten har en kritisk granskning av olika försiktighetsåtgärder genomförts för att visa det fokus som behöver läggas på skydd för civila vid val av vapen i urbana miljöer, samt vilka åtgärder som kan vidtas vid användning och metodval för att undvika och minska oavsiktlig civil skada. Försiktighetsåtgärder i artikel 57(2)(a)(ii) är tätt sammankopplade med de åtgärder som krävs enligt artikel 57(1) och artikel 58 TP I. Artikel 57(2)(a)(ii) TP I fokuserar emellertid särskilt på åtgärder som ska vidtas vid anfall. Även om mycket arbete gjorts på området, inklusive vapenförbättringar, har stater i mindre utsträckning delat med sig av god praxis eller i allmänhet övervägt vad som kan göras för att förbättra valet av stridsmedel och anfallsmetoder mot bakgrund av skyddet för civila.

Många av de åtgärder som identifieras i rapportens tredje kapitel återfinns i redan existerande källor, inklusive i specialiserade vägledningar om minskning av skador på civila i urbana miljöer, i erfarenheter från specifika operationer samt i vetenskapliga texter. Trots denna ackumulerade kunskap, uppstår ofta stora skador på civila och civil egendom i stridigheter i urbana miljöer. Detta indikerar att stater kan göra mer på området, så som visats genom antagandet av EWIPA – en politisk deklaration om minskandet av civila skador i samband med användning av explosiva vapen i urban krigföring som Sverige har anslutit sig till. Det är därför relevant att även ur ett svenskt perspektiv reflektera över de rättsliga krav som ställs vid sådan urban krigföring. Som noteras ovan så hade EWIPA kunnat vara tydligare genom att, i detalj, definiera tillämpliga standarder avseende användning av specifika vapen och deras följder. Staterna har emellertid kommit till slutsatsen att det krävs förändringar av det komplexa system som den militära planeringen utgör, innan förändringar i de rättsliga kraven kan genomföras.¹⁷⁹

Som belysts i rapporten är det inte tillräckligt att enbart förstå verkningarna av ett vapen eller att kunna bedöma potentiell skada på civila. Det krävs också identifiering och tillämpning av åtgärder för att undvika eller i vart fall minska sådan skada. Detta medför bland annat ett behov av att vid utveckling och anskaffning mer precist definiera den detaljerade prestandan och kravställningen på vapen stridsmedel och stridsmetoder, och särskilt dess användning i befolkade områden. Till dags dato har EWIPA-processen i stort drivits på diplomatisk nivå och främst involverat utrikesministerier. För att implementera deklarationen effektivt krävs vidare engagemang från försvarsministerier och försvarsmakter för

¹⁷⁹ Airwars och Article 36, 'Report on a Military Workshop on the Use of Explosive Weapons in Populated Areas, april 2024, s. 6-7. Se också Lane et al., 'Opportunities to Improve Military Policies and Practices to Reduce Civilian Harm from Explosive Weapons in Urban Conflict', 2019.

att formulera mer konkreta exempel på vad som kan göras och inte göras i användningen av explosiva vapen i befolkade områden.

Medan det givetvis är viktigt att förstå hur olika försiktighetsåtgärder relaterar till varandra belyser rapporten också vikten av att se de rättsliga förpliktelserna som ett lager av skydd, som bidrar till att särskilja och skydda civila och civil egendom. Som beskrivs i avsnitt 2.6 kopplas den allmänna skyldigheten att särskilja civila och civilegendom med skyldigheten att skydda civila vid stridigheternas genomförande. Dessa skyldigheter byggs i sin tur på i mer och mer specifika situationer i takt med att intensiteten av fientligheterna ökar. Detta ackumuleras med ytterligare skyldigheter som uppkommer vid planering och genomförande av anfall. I konflikter i urbana miljöer, där situationen kan förändras snabbt och många olika faktorer måste beaktas, gör lagret av rättsligt skydd att balansen mellan militär nödvändighet och humanitet behålls även under stridigheternas genomförande. Om försiktighetsåtgärder med anledning av följderna av anfall har implementerats bör det finnas färre civila i området för det planerade anfallet. Om soldater har tränats och utbildats tillräckligt i att ta ständig hänsyn till att skydda civila från följderna av stridigheter, bör det påverka deras uppförande på marken i urbana miljöer, exempelvis hur de närmar sig en befolkad urban miljö för att möjliggöra humanitärt och medicinskt tillträde, tillåta evakueringar av civila och undvika att civila befinner sig nära militära mål.¹⁸⁰ De bör också kunna avgöra när ett bostadshus inte längre är ett militärt mål för att motståndaren har övergivit byggnaden under stridigheterna. Dessa beteenden vägleds och påverkas av ledarskap, operationens mål och riktlinjer, vilka i sin tur regleras och struktureras i såväl nationell rätt som folkrätt. Kopplingarna mellan de olika åtgärderna bidrar således kumulativt till att begränsa oavsiktlig skada för civila. Det bör emellertid hållas i minnet att under av planering, beslutsfattande och genomförande av enskilda anfall krävs ytterligare åtgärder avseende val av stridsmedel och anfallsmetoder, allt i syfte att undvika och i varje fall i möjligaste mån minska oavsiktliga förluster i människoliv bland civilbefolkningen samt skador på civilpersoner och civil egendom.

¹⁸⁰ ICRC, 'The Roots of Restraint in War', rapport, 2018, <https://www.icrc.org/en/publication/4352-roots-restraint-war>.

Källförteckning

Traktater

Deklarationen i S:t Petersburg den 29 november/11 december 1868 angående beskaflenheten av de projektiler, som i krig må användas, ratificerades av Sverige den 29 november 1868

Deklaration i Haag den 29 juli 1899 angående förbud mot användande av kulor som lätt utvidga sig eller tillplattas i människokroppen, ratificerades av Sverige den 4 september 1900, SFS 1900:76

Protokoll rörande förbud mot användande i krig av kvävande, giftiga eller liknande gaser m.m. 1925, 94 UNTS 65, ratificerades av Sverige den 25 april 1930, SÖ 1930:27

Internationella domstolens stadga 1945, 145 BSP 832

Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående förbättrande av sårades och sjukas behandling vid stridskrafterna i fält, 75 UNTS 31, ratificerades av Sverige den 28 december 1953, SÖ 1953:14

Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående förbättrande av behandlingen av sårade, sjuka och skeppsbrutna tillhörande stridskrafterna till sjöss, 75 UNTS 85, ratificerades av Sverige den 28 december 1953, SÖ 1953:15

Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående krigsfångars behandling, 75 UNTS 135, ratificerades av Sverige den 28 december 1953, SÖ 1953:16

Genèvekonventionen den 12 augusti 1949 angående skydd för civilpersoner under krigstid, 75 UNTS 287, ratificerades av Sverige den 28 december 1953, SÖ 1953:17

Konvention om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt jämte tilläggsprotokoll, Haag den 14 maj 1954, 249 UNTS 240, ratificerades av Sverige den 22 april 1985, SÖ 1985:7

Wienkonventionen om traktaträtten 1969, 1155 UNTS 331, ratificerades av Sverige den 20 december 1974, SÖ 1975:1

Konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av bakteriologiska (biologiska) vapen och toxinvapen samt om deras förstöring 1972, 1015 UNTS 163, ratificerades av Sverige den 5 februari 1976, SÖ 1976:18

Tilläggsprotokoll I till Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter 1977, 1125 UNTS 3, ratificerades av Sverige den 21 juni 1979, SÖ 1979:22

Tilläggsprotokoll II till Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i icke-internationella väpnade konflikter 1977, 1125 UNTS 609, ratificerades av Sverige den 31 augusti 1979, SÖ 1979:23

Konvention om förbud mot eller inskränkningar i användningen av vissa konventionella vapen som kan anses vara ytterst skadebringande eller ha urskillningslösa verkningar 1980, 1342 UNTS 137, ratificerades av Sverige den 7 juli 1982, SÖ 1982:27

Protokoll om förbud mot eller restriktioner i användningen av brandvapen 1980, 1342 UNTS 137, ratificerades av Sverige den 7 juli 1982, SÖ 1982:27

Protokoll om förbud mot eller restriktioner i användningen av minor, försåt och andra anordningar 1980, 1342 UNTS 342 137, ratificerades av Sverige den 7 juli 1982, SÖ 1982:27

Protokoll om icke-detekterbara fragment 1980, 1342 UNTS 137, ratificerades av Sverige den 7 juli 1982, SÖ 1982:27

Konvention om förbud mot utveckling, produktion, innehav och användning av kemiska vapen samt deras förstöring 1992, 1974 UNTS 45, 1975 UNTS 3, ratificerades av Sverige den 17 juni 1993, SÖ 1993:28

Protokoll om förbud mot eller restriktioner i användningen av minor, försåt och andra anordningar reviderat den 3 maj 1996, 2048 UNTS 93, ratificerades av Sverige den 16 juli 1997, SÖ 1997:33

Konvention om förbud mot användning, lagring, produktion och överföring av antipersonella minor (truppminor) samt om deras förstöring 1997, 2056 UNTS 211, ratificerades av Sverige den 30 november 1998, SÖ 1998:61

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen 1998, ratificerades av Sverige den 14 juni 2001, SÖ 2002:59

1999 Tilläggsprotokoll II till konventionen om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt, 2253 UNTS 172, Riksdagen godkände att Sverige ska ratificera protokollet den 14 juni 2017

Protokoll om explosiva lämningar efter krig 2003, 2399 UNTS 1, ratificerades av Sverige den 2 juni 2004, SÖ 2004:47

Konvention om klusterammunition 2008, 2688 UNTS 39, ratificerades av Sverige den 23 april 2012, SÖ 2012:35

Andra internationella instrument

Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons in Populated Areas 2022 (EWIPA 2022), <https://ewipa.org/the-political-declaration>

‘First international follow-up conference to the adoption of the Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons in Populated Areas (EWIPA Declaration): Outcome statement and recommendations for the way forward’, utfärdades av Costa Rica, Irland och Norge, den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/EWIPA_Troika_Outcome_Statement_8cc0c54c94.pdf

Rättsliga avgöranden

Internationella domstolen, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa mot Israel)*, Order, den 24 maj 2024

FN-rapporter och -dokument

FN:s Department of Economic and Social Affairs, ‘World Urbanization Prospects: The 2018 Revision, ST/ESA/SER.A/420, 2019

FN:s Generalförsamlingen, ‘Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine’, UN Doc. A/77/533, den 18 oktober 2022

FN:s Generalförsamlingen, ‘Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine’, UN Doc. A/78/540, den 19 oktober 2023

FN:s Generalförsamlingen, ‘Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel’, UN Doc. A/79/232, den 11 september 2024

FN:s Generalförsamlingen, ‘Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine’, UN Doc. A/79/549, den 25 oktober 2024

FN:s folkrättskommission (ILC), ‘Draft principles on protection of the environment in relation to armed conflict, with commentaries’, adopterade på ILC:s den 73rd session, Yearbook of the International Law Commission, 2022, Volume II, Part Two

FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the International Commission of Inquiry to investigate all alleged violations of international human rights law in the Libyan Arab Jamahiriya', UN Doc. A/HRC/17/44, den 12 januari 2012

FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the International Commission of Inquiry on Libya', UN Doc. A/HRC/19/68, den 8 mars 2012

FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine', UN Doc. A/HRC/52/62, den 25 september 2023

FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine', UN Doc. A/HRC/55/66, den 18 mars 2024

FN:s råd för mänskliga rättigheter, 'Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem', UN Doc. A/HRC/56/26, den 27 maj 2024

FN:s Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel, Detailed findings on the military operations and attacks carried out in the Occupied Palestinian Territory from 7 October to 31 December 2023, UN Doc. A/HRC/56/CRP.4, den 10 juni 2024

OHCHR, 'Human Rights Situation During the Russian Occupation of Territory of Ukraine and its Aftermath: 24 February 2022-31 December 2023', den 20 mars 2024

OHCHR, 'Two-Year Update: Protection of civilians: impact of hostilities on civilians since 24 February 2024', den 22 februari 2024

Världsbanken, 'Demographic trends and urbanization', International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington D.C., 2020

Dokument från stater

Belgien

First International Follow-up Conference to the Adoption of the Political Declaration on EWIPA – Statement of Belgium (session 1 – military policies and practices), den 23 april 2024,

https://cms.ewipa.org/uploads/Belgium_Session_1_f3cfe4c9f3.pdf

Finland

Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences arising from the use of Explosive Weapons in Populated Areas – Session 1: Military policies and practices, den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Finland_Session_1_41fa2c3543.pdf

Marocko

Déclaration du Royaume du Maroc, Première Conférence internationale de suivi de l'adoption de la Déclaration politique sur le renforcement de la protection des civils contre les conséquences humanitaires découlant de l'utilisation d'armes explosives dans les zones peuplées (EWIPA), den 23 april 2024,
https://cms.ewipa.org/uploads/Morocco_Session_1_c93332d0b0.pdf

Première Conférence internationale de suivi de l'adoption de la Déclaration politique sur le renforcement de la protection des civils contre les conséquences humanitaires découlant de l'utilisation d'armes explosives dans les zones peuplées (EWIPA): Déclaration du Royaume du Maroc, den 23 april 2024,
https://cms.ewipa.org/uploads/Morocco_Session_1_c93332d0b0.pdf

Norge

Keynote - Rear Admiral Bjørn-Erik Marthinsen/ Norwegian Defence Staff, Session 1: Military policies and practices, den 23 april 2024,
https://cms.ewipa.org/uploads/Rear_Admiral_Bjorn_Erik_Marthinsen_Norway_Session_1_94afdf9a9e.pdf

Nya Zeeland

Explosive Weapons in Populated Areas: Oslo Conference 2024: Session 1: Military policies and practices - Nicholas Clutterbuck, Deputy Permanent Representative to the Conference on Disarmament, den 23 april 2024,
https://cms.ewipa.org/uploads/New_Zealand_Session_1_291b826496.pdf

Peru

Delegación del Perú, Intervenciones en la Conferencia de seguimiento sobre la Declaración política sobre el fortalecimiento de la protección de los civiles contra las consecuencias humanitarias derivadas del empleo de Armas Explosivas en Zonas Pobladas – EWIPA, Oslo, den 23 april 2024,
https://cms.ewipa.org/uploads/Peru_Session_1_e2a25ad87f.pdf

Schweiz

First International Follow-up Conference to the Adoption of the Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons on Populated Areas: H.E. M. Julien Thöni, Ambassadeur, Représentant permanent de la Suisse auprès de la Conférence du Désarmement - Statement to Session 1 : Military policies and practices, den 23 april 2024,
https://cms.ewipa.org/uploads/Switzerland_Session_1_372cd8e2b5.pdf

Tyskland

Bundesministerium der Verteidigung, 'First International Follow-up Conference to the Adoption of the Political Declaration on Strengthening the Protection of

Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons on Populated Areas (EWIPA Declaration): Statement by Germany in Session 1 – Military policies and practices’, den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Germany_Session_1_3552b20222.pdf

USA

DIR Dan E. Stigall - Remarks for the first international follow-up conference to the adoption of the Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons in Populated Areas, den 23 april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/Dan_E_Stigall_Panel_1_020009f836.pdf

United States Central Command, ‘Summary of the Airstrike on the MSF Trauma Center in Kunduz, Afghanistan, on October 3, 2015; Investigation and Follow-on Actions’, den 29 april 2016

Böcker och bokkapitel

Bellal A, och Casey-Maslen, S, *The Additional Protocols to the Geneva Conventions in Context* (Oxford: Oxford University Press, 2023)

Bring, O, Mahmoudi, S, Wrangé, P, och Klamberg, M (red.), *Sverige och folkrätten* (7 u., Stockholm, Norstedts juridik, 2020)

Dörmann, K, Lijnzaad, L, Sassòli M, och Spoerri, P (red. kommitté), *Commentary on the First Geneva Convention: Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field* (u. 2, Cambridge: Cambridge University Press, 2016)

Dörmann, K, Lijnzaad, L, Sassòli M, och Spoerri, P (red. kommitté), *Commentary on the Second Geneva Convention: Convention (II) for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick, and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea* (u. 2, Cambridge: Cambridge University Press, 2017)

Dörmann, K, Lijnzaad, L, Sassòli M, och Spoerri, P (red. kommitté), *Commentary on the Third Geneva Convention: Convention (III) Relative to the Treatment of Prisoners of War* (u. 2, Cambridge: Cambridge University Press, 2021)

Ekelhof, M.A.C, ‘The Distributed Conduct of War: Reframing Debates on Autonomous Weapons, Human Control and Legal Compliance in Targeting’, Vrije Universitet, 2019

Henckaerts, JM och Doswald-Beck, L (red), *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules* (Cambridge: Cambridge University Press, 2005) (Henckaerts och Doswald-Beck, *Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules*, 2005)

International Institute of Humanitarian Law, 'Rules of Engagement Handbook', Sanremo, 2009

Kammerhofter, J, 'International Legal Positivism', i Anne Orford och Florian Hoffman (red.), *The Oxford Handbook of the Theory of International Law* (Oxford: Oxford University Press, 2016)

Pictet, J. S. (red.), *Commentary IV Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War* (Genève: Internationella Rödakorskommittén, 1958)

Program on Humanitarian Policy and Conflict Research, Harvard University, *HCPR Manual on International Law Applicable to Air and Missile Warfare* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013)

Sassòli, M, 'International Humanitarian Law Rules, Controversies, and Solutions to Problems Arising in Warfare' (Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2019)

Schmitt, M.N. (red.), *Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations* (u. 2, Cambridge: Cambridge University Press, 2017)

Shaw, M. N, *International Law* (9 u., Cambridge: Cambridge University Press, 2021)

Sandoz, Y, Swinarski, C, och Zimmerman, B (red.), *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949* (Geneva: International Committee of the Red Cross, Martinus Nijhoff Publishers, 1987)

Artiklar

Cooper, C.G, 'Ensuring Lawful Use of Autonomous Weapons: An Operational Perspective', *Journal of International Humanitarian Legal Studies*, 2024, s. 1-30

Talbot Jensen, E, 'Autonomy and Precautions in the Law of Armed Conflict', *International Law Studies*, vol. 96, 2020, s. 577-602

Muhammedally, S, 'Minimizing civilian harm in populated areas: Lessons from examining ISAF and AMISOM policies', *International Review of the Red Cross* (2016), 98 (1), 225-248

Price, R, 'Emerging customary norms and anti-personnel mines' in Christian Reus-Smit, *The Politics of International Law* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009)

Rogers, A.P.V, 'A Commentary on the Protocol on Prohibitions or Restrictions on the Use of Mines, Booby-Traps and Other Devices', *Military Law and Law of War Review*, vol. 26, nr. 1-3, 1987, s. 185-206

Rapporter

Airwars och Article 36, 'Report on a Military Workshop on the Use of Explosive Weapons in Populated Areas, 30 November – 1 December 2023', april 2024

Gillard, EC, 'Enhancing the security of civilians in conflict', Chatham House, april 2024

ICRC, 'Guidelines on Protection of Natural Environment in Armed Conflict', 2022

ICRC, 'Explosive Weapons With Wide Area Effects: A Deadly Choice in Populated Areas', januari 2022

ICRC, 'International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts: Building a Culture of Compliance for IHL to Protect Humanity in Today's and Future Conflicts', 2024

ICRC, 'International humanitarian law and the challenges in contemporary armed conflicts: Recommitting to the protection in armed conflict on the 70th anniversary of the Geneva Conventions – Report', 33IC/19/9.7, Genève, oktober 2019

ICRC, 'Reducing Civilian Harm in Urban Warfare: A Commander's Handbook', 2021

ICRC, 'The Roots of Restraint in War', 2018

ICRC, 'Twelve Issues for 2022: What States Can Do To Improve Respect For International Humanitarian Law', 2022

Federal Ministry Republic of Austria, Federal Ministry of Republic of Austria Defence, Protecting Civilians in Urban Warfare, 'Vienna Military Workshop on the Implementation of the EWIPA Political Declaration, 24-25 January 2024 – Workshop Report', 2024

Lane, R, Lewis L, och Shiotani, H, 'Opportunities to Improve Military Policies and Practices to Reduce Civilian Harm from Explosive Weapons in Urban Conflict: An Options Paper', UNIDR, 2019

'Lessons from Mosul and Raqqa: Next Time, Do "Everything Possible" to Reduce Civilian Casualties', written testimony by Dr. Larry Lewis for the UK Parliament, CNA, 2024

Lewis, L, 'Protecting Civilians in Gaza Requires Not Just a Will, but a Way', CAN In.depth, den 27 oktober 2023

Mine Action Review, 'Clearing Cluster Munition Remnants: Report for the Twelfth Meeting of States Parties to the 2008 Convention on Cluster Munitions', den 1 augusti 2024

Mohan, S, och Cho, D, 'Gender and Lethal Autonomous Weapons Systems', UNIDIR, den 26 augusti 2024

Rustad, S. A., 'Conflict Trends: A Global Overview, 1946-2023', Peace Research Institute Oslo, 2024

The University of Queensland, Australia, 'Precautions in the Use of Autonomous Weapons Systems, Colloquium (Sydney, 19 April 2024)'

UN OCHA, 'Complication of Military Policy and Practice: Reducing the humanitarian impact of the use of explosive weapons in populated areas', OCHA Policy and Studies Series, 2019

FOI-rapporter

Alm, M, Reimer, H, och Rindstål, P, 'Stridsuppgiftsanalys. Deluppgift inom projektet "Förbered anskaffning av nytt eldhandvapen"', FOI-R--4297--SE, oktober 2016

Andersson, A, 'Utveckling av den folkrättsliga regleringen av autonoma vapensystem En vändpunkt efter tio år av mellanstatliga diskussioner?' FOI-R--5551--SE, mars 2024

Croon, A, Longworth, S, Refors Legee M, och Winther, P, 'Vägar till juridisk motståndskraft – Att identifiera och motverka användning av juridiska sårbarheter i rättssystem', FOI-R--5501--SE, december 2023

Beran, T, och Fedina, E, 'Formalisering av stridseffekt', FOI-R--4666--SE, december 2018

Farid, R, Agnarsson, J, Alvå, P, Bergström, D, Brämning, P, Fedina, E, Helte, A, Pelo, J, Rantakokko, J, och Yang, D, 'Koncept för framtida patrullrobot', FOI-R--5253--SE, oktober 2022

Fedina, E, Stensbäck, N, Stenberg, J, och Agnarsson, J, 'Stridseffekt för mekaniserad strid', FOI-R--5098--SE, februari 2021

Fransson, M, Bengtson, C, Farid, R, och Bornefalk, H, 'Analys av minors stridseffekt på mekaniserad strid', 'FOI-R--5349--SE', december 2022

Pålsson, S, Agnarsson, J, och Ågren, M, 'Modellering av indirekt eld i mekaniserad strid', FOI Memo 7676, december 2021

Skovdal, BE, Carlstedt, A, och Amiree, RA, 'Modellering av framtida pansarvärnsrobot med BLOS-förmåga i urban terräng', FOI-D--1242--SE, november 2023

Stenberg, J, 'SUSS-Mek modellbeskrivning', FOI-D--1042--SE, april 2021

Winther, P, 'Folkrättslig reglering av autonoma vapensystem', FOI-R--5343--SE, december 2022

Winther, P, 'Folkrättslig granskning av vapenprojekt – Tolkning av artikel 36 i tilläggsprotokoll I till 1949 års Genèvekonventioner', FOI-R--5554--SE, juni 2024

Yang, D, Lyth, M, Carlstedt, A, och Agnarsson J, 'Beskrivning av simuleringsmodell för luftvärnsautomatkanon', FOI-D--1198--SE, februari 2023

Bloggar

Brehm, M, 'Use of Grad Rockets in Populated Areas: What Lessons from Gotovina?', EJIL:Talk! blog, den 30 juli 2014, <https://www.ejiltalk.org/use-of-grad-rockets-in-populated-areas-what-lessons-from-gotovina/>

Corn, G, och Smotherman, T, 'Combined Arms Maneuverer, Mission Command, and the Challenge of LOAC Implementation', Articles of War blog, den 26 september 2024, 7 <https://lieber.westpoint.edu/combined-arms-maneuver-mission-command-challenge-loac-implementation/>

Daniele, L, 'A lethal misconception, in Gaza and beyond: disguising indiscriminate attacks as potentially proportionate in discourses on the laws of war', EJIL:Talk! blog, den 7 november 2023, <https://www.ejiltalk.org/a-lethal-misconception-in-gaza-and-beyond-disguising-indiscriminate-attacks-as-potentially-proportionate-in-discourses-on-the-laws-of-war/>

Ekelhof, M, 'Autonomous Weapons: Operationalizing Meaningful Human Control', ICRC Humanitarian Law and Policy blog, den 15 augusti 2018, <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2018/08/15/autonomous-weapons-operationalizing-meaningful-human-control/>

Garlasco M, och Hyde, A, 'Civilian Mitigation Harm: An Opportunity for Values-Based U.S. Leadership at NATO', Lawfare blog, den 2 februari 2023, <https://www.lawfaremedia.org/article/civilian-harm-mitigation-an-opportunity-for-values-based-u.s.-leadership-at-nato>

Griffiths, J, 'Feasible precautions during urban attacks: the 'art' of the practically possible', ICRC Humanitarian Law & Policy blog, den 19 maj 2021, <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2021/05/19/feasible-precautions-urban-attacks/>

Jenks C, och Liivoja, R, 'Machine autonomy and the constant care obligation', ICRC Humanitarian Law & Policy blog, den 11 december 2018, <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2018/12/11/machine-autonomy-constant-care-obligation/>

Lattimer, M, 'Assessing Israel's Approach to Proportionality in the Conduct of Hostilities in Gaza', Lawfare blog, den 16 november 2023,

<https://www.lawfaremedia.org/article/assessing-israel-s-approach-to-proportionality-in-the-conduct-of-hostilities-in-gaza>

Maroonian, A, 'Proportionality in International Humanitarian Law: A Principle and a Rule', Articles of War blog, den 24 oktober 2022, <https://lieber.westpoint.edu/proportionality-international-humanitarian-law-principle-rule/>

Muhammedally, S, 'Preparedness in urban operations: a commander's planning checklist to protect civilians', ICRC Humanitarian Law & Policy blog, den 11 maj 2021, <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2021/05/11/preparedness-in-urban-operations/>

Nyheter och pressmeddelanden

Abraham, Y, 'A mass assassination factory': Inside Israel's calculated bombing of Gaza', +972 Magazine, den 30 november 2023, <https://www.972mag.com/mass-assassination-factory-israel-calculated-bombing-gaza/>

Abraham, Y, 'Lavender': The AI machine directing Israel's bombing spree in Gaza', +972 Magazine, den 3 april 2024, <https://www.972mag.com/lavender-ai-israeli-army-gaza/>

Al-Mughrabi N, och Mackenzie, J, 'Israeli army orders fresh evacuations in Gaza as fighting continues', Reuters, den 16 augusti 2024, <https://www.reuters.com/world/middle-east/israeli-army-orders-fresh-evacuations-gaza-fighting-continues-2024-08-16/>

Bajak, F, och Arhirova, H, 'Drone Advances in Ukraine Could Bring Dawn of Killer Robots', Associated Press, den 3 januari 2023, <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-drone-advances-6591dc69a4bf2081dcdd265e1c986203>

Bertrand, N, och Bo Lillis, K, 'Nearly half of the Israeli munitions dropped on Gaza are imprecise 'dumb bombs,' US intelligence assessment finds', CNN, den 14 december 2023 <https://edition.cnn.com/2023/12/13/politics/intelligence-assessment-dumb-bombs-israel-gaza/index.html>

Corp, T, och Federman, J, 'Israel could have used smaller weapons against Hamas to avoid deaths in Gaza tent fire, experts say', AP, den 31 maj 2024, <https://apnews.com/article/bomb-rafah-civilians-israel-us-ada219d17926a14ca8c179338d53d109>

Internationella brottmålsdomstolen, 'Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I issues warrant of arrest for Mohammed Diab Ibrahim Al-Masri

(Deif)', den 21 november 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-issues-warrant-arrest-mohammed-diab-ibrahim>

Internationella brottmålsdomstolen, 'Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I rejects the State of Israel's challenges to jurisdiction and issues warrants of arrest for Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant', den 21 november 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>

Internationella brottmålsdomstolen, 'Statement by Prosecutor Karim A.A. Khan KC on the issuance of arrest warrants in the Situation in Ukraine', den 25 juni 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-karim-aa-khan-kc-issuance-arrest-warrants-situation-ukraine-0>

Kingsley, P, Odenheimer, N, Shbair, B, Bergman, R, Ismay, J, Frenkel S, och Sella, A, 'Israel Loosened Its Rules to Bomb Hamas Fighters, Killing Many More Civilians', New York Times, den 26 december 2024, <https://www.nytimes.com/2024/12/26/world/middleeast/israel-hamas-gaza-bombing.html>

Ostiller, N, 'Kyiv opens hotline for Russian citizens in Kursk Oblast to request aid, evacuation to Ukraine', The Kyiv Independent, den 15 augusti 2024, <https://kyivindependent.com/kyiv-opens-hotline-for-russians-in-kursk-oblast-to-request-aid-evacuation-to-ukraine/>

'Russia evacuates thousands from Kursk as Ukrainian armed forces advance', Al Jazeera, den 15 augusti 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/8/15/russia-evacuates-thousands-from-kursk-as-ukrainian-forces-advance>

'Russia to evacuate thousands more from Kursk region attacked by Ukraine', Reuters, den 15 augusti 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/8/15/russia-evacuates-thousands-from-kursk-as-ukrainian-forces-advance>

'Thousands of people evacuated from Ukraine's Kharkiv region', Le Monde, den 23 maj 2024, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/05/23/thousands-of-people-evacuated-from-ukraine-s-kharkiv-region_6672404_4.html

UN Meetings Coverage and Press Releases, 'Ninety Per Cent of War-Time Casualties Are Civilians, Speakers Stress, Pressing Security Council to Fulfil Responsibility, Protect Innocent People in Conflicts', SC/14904, 25 May 2022, <https://press.un.org/en/2022/sc14904.doc.htm>

UN Meetings Coverage: Security Council, 'Reports of Russian Federation Forces Putting Ukrainian Civilians in 'Filtration' Camps Must Be Investigated, Senior Officials Tell Security Council', SC/15023, den 7 september 2022, <https://press.un.org/en/2022/sc15023.doc.htm>

Walker, S, 'Why the hell didn't you leave earlier?': the battle to evacuate residents as Russia advances in Kharkiv', The Guardian, den 18 maj 2024, <https://www.theguardian.com/world/article/2024/may/18/nothing-to-go-back-to-residents-of-vovchansk-relive-the-nightmare-of-a-hasty-evacuation>

Webbsidor

'Official Conference Programme: The first international follow-up conference to the adoption of the Political Declaration on Strengthening the Protection of Civilians from the Humanitarian Consequences Arising from the Use of Explosive Weapons in Populated Areas (EWIPA Declaration)', april 2024, https://cms.ewipa.org/uploads/EWIPA_Oslo_Conference_Conference_Programme_22bb1858de.pdf

ICRC, 'Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977: United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, 28.01.1998', <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/state-parties/GB>

Reaching Critical Will, 'The use of explosive weapons in populated areas', <https://www.reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/ewipa>

UNIDIR, 'In Defence of Cities', 6 April 2022, <https://unidir.org/in-defence-of-cities/>

UN OCHA, 'Explosive Weapons in Populated Areas', <https://www.unocha.org/explosive-weapons-populated-areas>

Websidan för den första internationella översynskonferensen av den EWIPA, Oslo, april 2024, <https://ewipa.org/calendar/oslo-conference-2024>

